

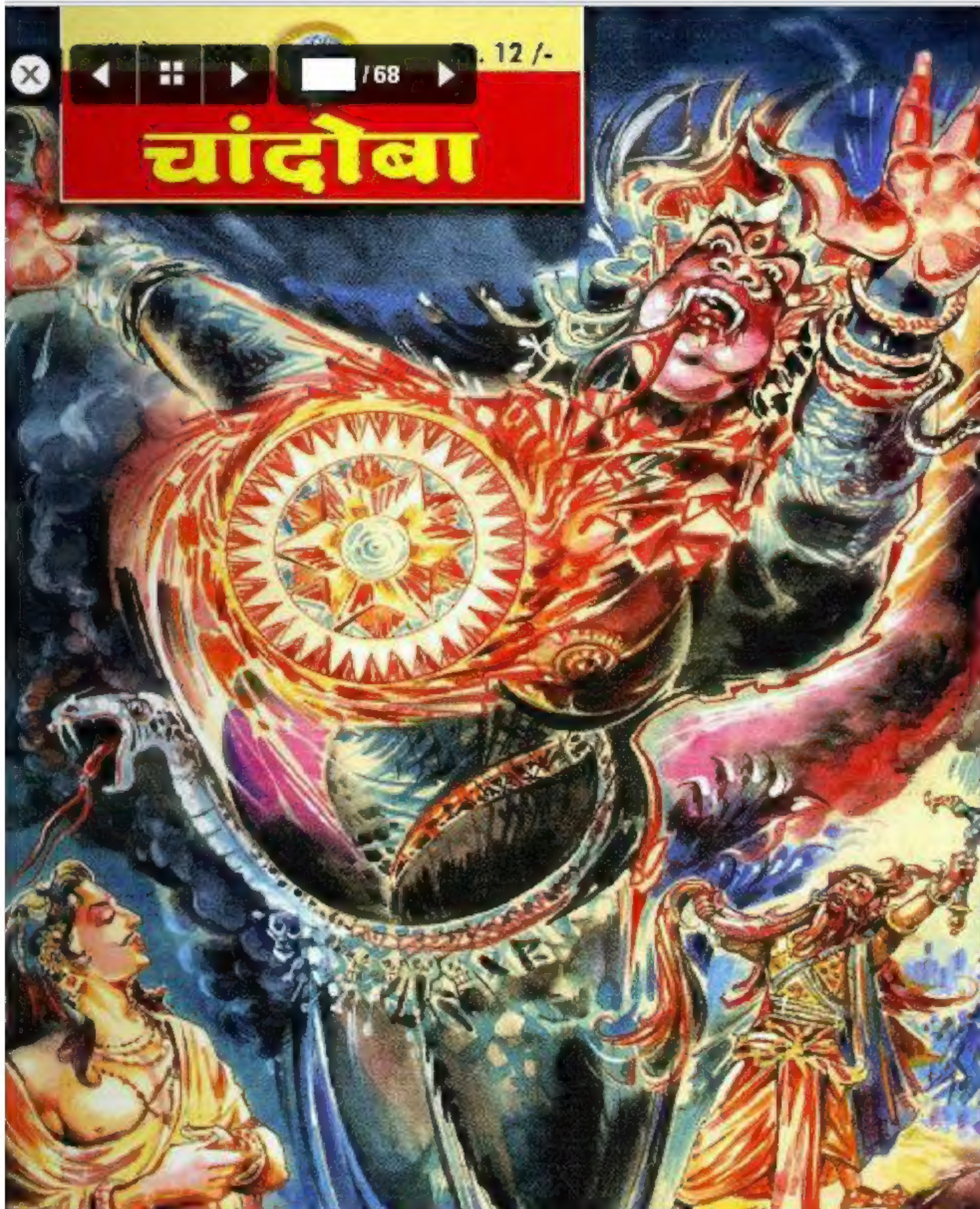

/68

12 /-

चांदोबा

चांदीची समई

हेलापुरीच्या न्यायालयांत चांदीच्या समईची चोरी झाल्याचा खटला चालला होता. केशव नांवाच्या माणसाची समई चोरीला गेली होती. न्यायाधीशांना केशव म्हणाला, "साहेब, तो श्रावणी शुक्रवार होता. बायकोने काही बायकांना व्हळदीकुंकवाला बोलावले होते. जेव्हा साऱ्याजणी घरोघरी परत गेल्या, तेव्हा समईची चोरी झाल्याचे लक्षांत आले, आणि ही चोरी माधवची पत्नी गुणवती झिनेच केली आहे साहेब!" तो पुढे कांही सांगणार त्यापूर्वी न्यायाधीशाने त्याला विचारले, "माधवच्या पत्नीने, गुणवतीनेच, ही चोरी केली आहे, ही शंका तुला काय आली?"

"साहेब, गुणवतीच्या घरांत कांहीतरी शुभकार्य गेल्या आठवड्यापूर्वी झाले होते, त्यांत भाग घ्यायला माझी पत्नीदेखील गेली होती. पूजेत ठेवलेली समई माझ्या बायकोने सांगलीच ओळखली. माझी समई मला पात मिळवून वा साहेब!" केशवने विनंती केली.

"ती समई तुझीच आहे याचा कांही ठोस पुरावा तुझ्याकडे आहे का?" न्यायाधीशाने विचारले.

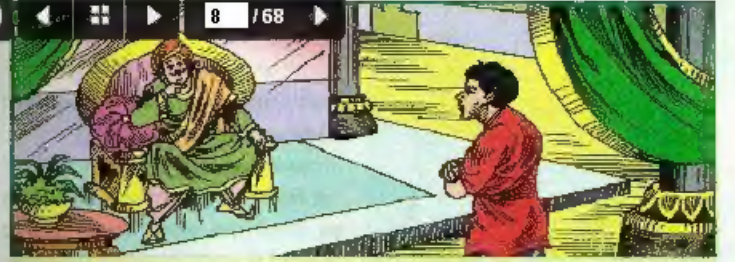
"साहेब, आमची समई जरा वेगळ्या घाटाची आहे, ओम् अक्षराच्या आकृतीची आहे." केशव म्हणाला.

न्यायाधीशांनी हसून म्हटलं, "अशी गोष्ट आहे का? आमच्याही घरांत एक ओम् अक्षराच्या आकाराची समई आहे."

"साहेब, हीच गोष्ट मी आपल्याला सांगणार होतो. पण आपण मर्थे मला टोकलंत, म्हणून मला सांगता आलं नाही, मला तुमलेंच कळलेंच की जी समई माधवच्या बायकोने आमच्या घरांतून चोरून नेली, ती तिने आपल्या पत्नीला विकली आहे. ती समई जाता तिच्या घरांत नसून तुमच्या घरांत आहे!" केशवने खुलासा केला.

हे ऐकून न्यायाधीश व तिचे असलेले उपस्थित थक आले.

- नाग धैरव

गोवर्धनचा अंदाज

गोवर्धन सधन होता. त्याची शंभर ऐकतची चांगली शेती होती. चार प्रकारची व्यापारी दुकाने त्याच्या मालकीची होती. ती चालवण्यासाठी आणि प्रत्येक कामामध्ये त्याला मदत करायला, त्याने सांगितलेली कामे होत आहेत की नाही ते पाहयला, त्याला एक चांगला मदतगीस हवा होता. हे समजल्यानंतर सीताराम, धीम आणि राजा असे तिघे तरुण गोवर्धनला भेटायला आले.

गोवर्धनने प्रथम सीतारामला बोलवले आणि त्याची माहिती विचारली. सीतारामने नम्रपणे सांगितलं, "मी शिकलेला आहे. सुखवस्तु कुटुंबात माझा जन्म झाला आहे. पण स्वतःच्या पायावर उभे राहावे अशी माझी इच्छा आहे. जे काम आपण सांगत, ते मी मनापासून करीन."

"पण तुला होशियारपुत्रा जाऊन धर्मराजला भेटलं पाहिजे. तो उत्तम स्वयंपाकी आहे. त्याच्याकडून स्वयंपाकाची विद्या शिकून ये." गोवर्धन म्हणाला.

"आपल्याला कामामध्ये मदत व्हावी म्हणून सहाय्यक हवा आहे असं मला कळलं होतं. पण आपण तर स्वयंपाकाची गोष्ट बोलता आहात. आपले हे बोलणे मला जरा बिचित्र वाटते आहे." सीतारामने म्हटलं.

"त्यांत बिचित्र कांहीही नाही. मी फक्त घरांत बनवलेले जेवणच जेवतो. कामानिमित्त जेव्हा बाहेरगांवी जायची वेळ येते, तेव्हा दूरवेळेला माझी बायको बरोबर असेलच असं नाही. त्यावेळी तुलाच माझे जेवण बनवावे लागेल." गोवर्धनने खुलासा केला.

"मला स्वयंपाक करायला येत नाही. पण कुळवीही गोष्ट मी चटकन शिकू शकतो. स्वयंपाक शिकायला मला होशियारपुत्रा कशाला जायला हवं? माझी आई त्यादिष्ट स्वयंपाक करण्याबद्दल प्रसिद्ध आहे. मी तिच्याजवळ शकविद्या शिकेन." सीतारामने सुचवलं.

"चांगला स्वयंपाक बनवणारे अनेक आहेतच

की। पण मला धर्मराजचा स्वयंपाक फारच आवडतो. त्याच्यापासून शिकण्याचा एक खास गुण म्हणजे आपापस मिळेल त्या साधन-सामुग्रीवर तो अनेक तऱ्हेचे चविष्ट प्रकार करू शकतो. पाणी, इंधन किंवा मीठ नसलं, तरीसुद्धा तो भोजनप्रबंध करू शकतो. धर्मराजकडून ही निव्व्या शिकली की समुद्रावर नाव चालत गेली तरी, किंवा वाळवंटात वाट चुकली तरीही त्यांच्या पोटापाण्याची सोय करणे त्यांना सहज शक्य असते." गोवर्धनने अगदी ठामपणे सांगितलं.

त्यावर सीताराम निराश होऊन म्हणाला, "रायसाहेब, मी आपल्याकडे वेगवेगळ्या धर्माबद्दल शिकण मिळेल या आशेने आलो आहे. मलाही मोठा व्यापारी व्हाय असं वाटतं. पण आपल्याला एक स्वयंपाकी हवा आहे,

ऑक्टोबर २००४

माझ्यासारख्या माणसांची आपल्याला जल्मी नाही असं वाटतं."

"मी काही तुला शिक्षण देण्यासाठी बोलावले नव्हते" असं सांगून गोवर्धनने त्याला परत पाठवले आणि भीमला आत बोलावले.

भीमने आपला परिचय देताना सांगितले. "मी शिबित आहे. कठीण काम सोपे करून ते पार पाडणे मला चांगले जमते. चारपांच नगरांतल्या धनिकांनी त्यांच्याकडे काम करायला मला बोलावले आहे. पण आपले नांव, कर्तबगारी व मोठेपणा याबद्दल मी बरंच ऐकलंय म्हणून आपल्याकडे काम करावे अशी माझी इच्छा आहे."

ते ऐकून गोवर्धनने जे सीतारामला सांगितले होते, तेच पुन्हा भीमला सांगितले. भीमने थोड्या उत्साहाने म्हटले, "मी स्वयंपाक करण्यात तरबेज आहे. जेव्हा धरी आर्दीची प्रकृति ठीक नसते. तेव्हा मीच स्वयंपाक करतो. धर्मराजकडे राहून त्याची खुबी व हातोटी मी शिकेन, आणि एक उत्तम आचार्य म्हणून नांव मिळवीन."

गोवर्धनने आपली नाहाजी व्यक्त करून म्हटले, "हे बघ, धर्मराज फक्त नवशिकण्यांनाच स्वयंपाक शिकवतो. तो तुला शिकवायला मुळीच तयार होणार नाही."

त्यावर भीम तोंड उदगारला, "साहेब, मला स्वयंपाक करायला येतो हे मी त्याला सांगणारच नाही. मग तों मला निश्चित शिकवेल."

"तुला त्यातली गोम कळली नाही बघ. ज्यांना पाकशास्त्राची थोडीफार माहिती आहे, त्यांना

10

चांदीबा

धर्मराजच्या पाकशास्त्रांतल्या खुन्या शिकला येणार नाहीत." गोवर्धनने सांगितलं.

भीमने केविलवाण्या स्वराने म्हटलं, "साहेब, मी आपल्याशी उगीचच खोटं बोललो. मला स्वयंपाक येत नाही. पण जर आपण मला नोकरी दिलीत, तर मी अगदी ग्रामाणिकपणाने काम करीन."

गोवर्धनने नकारार्थी मान हलवून म्हटले, "तू खोटे बोलतो आहेस. हे मी ताडलं होतंच. जर तू प्रथम खरं सांगितलं असतंस ना, तर मी तुला अवश्य नोकरीवर ठेवून घेतलं असतं. तेव्हा तू जाऊ शकतोस." आणि त्याने भीमला पाठवून दिलं.

त्यानंतर राजा आला आणि गोवर्धनला सांगायला लागला, "साहेब, मी गरीब घरांतला आहे. पण मी अत्यंत बेफिकीर होतो, कुठलेही काम मला सांगितले की मी ते कसेतरी करून टाकत होतो. म्हणजे मला कुणी ज्ञास्त काम सांगणार नाही हा हेतू आणि तसंच घरांत होत राहिलं. माझा थोरला भाऊ आणि बहिनी घर चालवतात, आणि ते मला काहीच काम देत नव्हते. त्यांनी मला "स्वावलंबी हो" असा संज्ञा देऊन घरांतून बाहेर काढलं. खोटेनाटे सांगून, फसवणूक करून मी पोट भरण्याचा प्रयत्न केला. पण सत्य उघडकीस आले की माझी हकालपट्टी व्हायची. शेवटी लाचार होऊन मी चोरीसुद्धा केली. मला तुरुंगवासाची शिक्षा झाली. तिथे मी स्वयंपाकाचे काम शिकलो. माझी चांगली वर्तणूक पाहून माझी शिक्षा कमी करण्यात झाली. पण मी नाहेर आल्यानंतर मी चोर असल्यामुळे

चांदीबा

कुणीही नोकरी देईनात. आपण बसवू आहात. मला एकवार संधी दिलीत तर मी नक्की आपला विश्वास कमावीन."

राजाचे बोलणे ऐकून गोवर्धनने त्याला धर्मराजबद्दल सांगून पुढे म्हटले, "तुला स्वयंपाक करायला येतो, म्हणून धर्मराज तुला पाकशास्त्राचे धडे देणार नाही. मला खोटं बोलणारी मंडळी आनडत नाहीत, म्हणून मी तुला काम देऊ शकत नाही. तू चोऱ्या कैल्यास, तुरुंगाची हवा खाऊन आलास, तेव्हा तुला कामावर ठेवण्याजोगा कांही तू नाहीस. मी बरोबर बोलतोय ना?"

राजाने उत्तर दिले, "साहेब, आपण धर्म-राजाच्या स्वयंपाकातली उत्तम प्रत जाणताच. कदाचित मी त्याच्यापेक्षा जास्त चांगला स्वयंपाक करू शकेन. जर आपल्याला माझ्या

11

ऑक्टोबर २००४

रसोईची चव आवडली नाहीच तर आपण मला काम देऊ नका. आपण म्हणालात की आपल्याला खोटेपणाची भीड आहे. आपण काही दिवस मला काम देऊन पाहा. त्या दिवसांत माझ्या तोंडून एखाद्या खोटा शब्द जरी आला, तरी तुम्ही मला ताबडतोब कामावरून काढून टाका. मला अगदी एक, फक्त एकच, संधी द्या."

गोवर्धनने थोडा वेळ विचार केला आणि राजाला नोकरीवर ठेवले. जेव्हा ही बातमी गोवर्धनच्या बाबकोला कळली तेव्हा ती बाबकोला बाहेर आली आणि गोवर्धनला सांगून लपली, "ज्यो, हे काय? मुख्यस्तू धरातल्या सीतासमन्ना तुम्ही नोकरी दिली नाहीत, सज्जन भीमला तुम्ही कामावर ठेवून घ्यायला स्पष्ट नकार दिलात. आणि शेवटी दिलीत नोकरी ती कुणाला, तर एका खोटेपणा, लबाड, सामर्थ्याला, त्या चौराला! तो आपले काही नुकसान तर करणार नाही ना, हीच काळजी आता लागून राहिल."

गोवर्धनने पत्नीला समजावताना म्हटले, "सीतासम संधन घरांतला आहे. माझ्याकडून धडातल्या खांचाखोचा शिकून घेईल, आणि

आपला स्वतंत्र व्यापार चटकन सुरू करील. भीम त्याच्या मरजेपुरता खोटेपणा करणारा माणूस आहे. म्हणून मी त्याला नोकरी घ्यायला नकार दिला. आता जरली राजाची कथा, त्याने बरेच अपराध केले नि त्यासाठी शिभाही भोगली. तुरुंगाच्या अधिकाऱ्यांनी त्याची शिक्षेची मुदत संपायच्या आधीच त्याची सुटका केली. त्यापेक्षाही जास्त महत्वाची गोष्ट म्हणजे त्याने मला सर्व काही खरेखुरे सांगितले. काहीही लपवले नाही. त्यामुळे उगवला प्रामाणिकपणा त्याने सिद्ध केला. त्याचे काम मला परंतु पडेवच असा त्याला विश्वास आहे. तो विश्वास खरा ठरेल असे कारण, हे माझेही कर्तव्य आहे, असे मी समजतो. ही खरी माणुसकी. या राजाला आपण नोकरी दिली नाही तर त्याला कुणीही नोकरी देणार नाही. त्यामुळे तो आपल्याकडे टिकून राहाण्याचा कायम प्रयत्न करील."

आपल्या पत्नीच्या निर्णय आणि हा खुलासा ऐकून गोवर्धनची बायको खूप हसली. राजानेदेखील गोवर्धनचा विश्वास सार्थ ठरला आणि त्यांच्याकडे इमानाने नोकरी केली.

अस्वल्या मांत्रिक

11

(दुर्मुख त्या जेव्हा अरण्यांत भटकत होता, तेव्हा त्याच्या मांडलिक राजाने किड्डा हस्तगत केला. त्याने इच्छा वर्हावली की अस्वल्या मांत्रिकाच्या ताब्यांत आपले मस्तक जाण्यापूर्वी काही क्षणांसाठी तरी त्याला राजाच्या गादीबा बसवायचं आहे. अस्वल्या वधिका आणि उग्रदंड तिथे पांढल्यावर किल्ल्यांतून घोंडेन्या आणि सैनिक बाहेर आले. त्यानंता...)

भाले सरसावून येणाऱ्या धोंडेस्वारांना, आणि त्यांच्या बाजूने तळपत्या तलवारी घेऊन चालणाऱ्या सैनिकांना पाहून चौरांचा सरदार नागमहू आणि त्याचे सहाय्यक बाबरले, हत्तीवर ह्जार असलेले दुर्मुखचे दोन्ही सैनिक देखील क्षणभर चकित झाले, आणि आता काय करायचं म्हणून आपलांत कुजबुजामला लागले.

नागमहू सावरला आणि आपल्या सहाय्यकांना म्हणाला, "हे बघा, या मांडलिकाचे इतके सगळे शिपाई लढायला तयार असून आपल्यावर हल्ला

कालील असं मला वाढलं नव्हतं. तरीही आपण घाबरायचं नाही, अस्वल्या वधिका आणि उग्रदंड राक्षस आपल्या रक्षणासाठी तयार आहेत."

"नागमहू महाराजा मी हत्ती मागे बळवू कां?"

एका चौराने विचारले.

"नको, तरं केलं तर आपण इतरांच्या नजरेंतून खाली उतरं मी जी योजना तयार केली आहे. त्याचा प्रयोग करून ती निरुपय तरी वधिका व उग्रदंड पाहातो, जरी हा प्रयोग फसला तरी वधिका व उग्रदंड आपल्या मदतीसाठी आहेतच." नागमहूने

समजावले. "तर मग त्या सैनिकांनी आपल्या-जवळ येण्यापूर्वी कांहीतरी करा."

एका डाकूने म्हटले आणि कुजबुजणाऱ्या सैनिकांकडे पाहता तो पुढे म्हणाला, "अरे, तुम्ही ही कुजबुज का करता आहात? इथून पळून जाऊन शत्रूच्या गोटांत जायचे आहे का? तस असलं तर एकैकाची चामडी लोंढवीन." असे म्हणत त्याने तलवार उपसली.

नागमहाने हत्तीवर स्वार झालेल्या दोन्ही सैनिकांकडे संतापाने बघितले, आणि आपला फेटा हवेत फडफडवत आपल्या दिशेने येणाऱ्या सूर्यभूपतिच्या सैनिकांना म्हटले, "तुम्ही आपापल्या जागी थांबा. तुमचा राजा कुठे आहे? मी तुमचा मित्र बनून आलो आहे. आम्ही तुमच्या जुन्या दुर्मुखराजाला जिवंत पकडून आणले आहे, जर आम्हाला चांगले इनाम मिळाले तर त्याचा

राजाच्या स्वाधीन करून आम्ही परत जाऊं."

हे शब्द ऐकून जवळ आलेले घोडेस्वार आणि सैनिकदेखील थबकले. घोडेदळाचा नायक पुढे येऊन म्हणाला, "यांत कांही लबाडी तर नाही ना? अरण्यातून इकडे येताना तुम्हाला आमचे मंत्री व महाराज किल्ल्याच्या तटावर उभे आहेत, त्यांनी तिथून पाहिले आहे बरे का?"

"जर आम्हाला लबाडीच करायची असती, तर दियसादवळ्या आम्ही मूठभर तोक तुमच्या किल्ल्याकडे आलो असतो का? दुर्मुखराजा जिवंत असणे, हे तुमच्या आजच्या राजाच्या दृष्टीने घोव्याचे आहे. म्हणून जर तुमच्या राजाने योग्य बशीस देऊन दुर्मुखराजाला ताब्यांत घेतले नाही, तर आम्ही पुन्हा अरण्यांत परत जाऊं." नागमहाने उत्तर दिले.

त्या नायकाला काय करावे असा गंभीर प्रस्न पडला. कांही क्षण विचार करून त्याने निर्णय घेतला की माघार घेणे हे वीरांना शोभणारे नाही. त्याने मिशीबळ हात फिरवला, आणि तलवार उपसून तो गरजला, "तू कोण आहेस? तुशी ओळख सांगितली नाहीस?"

हा जरा कमी ढोब्याचा असावा असे नागमहला वाटले. त्याने ऐंटीत आपला फेटा मीटनेटका बांधत म्हटले, "माझ नांव नागमह आहे, पण सगळेजण मला सरदार नागमह म्हणतात. अरण्यांत असणारी मूल्यवान जनावरे व भाणसांना जिवंत पकडायचे आणि त्यांना योग्य माणसांना विकायचे, हा माझा व्यवसाय आहे. समजलं?"

"हे मग सरदर कां नाही सांगितलंस? मी आत्ताच आमच्या राजाला, हे जाऊन सांगतो." असं म्हणून त्याने प्रोडा वळवला, आणि थांबून विचारले, "वरं, हे सांग, तुमच्या मागून जो घोळका आहे, त्यांत एकजण राक्षसासारखा आहे आणि हातांत परशु घेतलेले एक अस्त्र आहे. ते खरोखरीच राक्षस व अस्त्रच आहेत, कीं बेषघारी आहेत?"

"हे समजावून घेण्यासाठी तुझ्या राजालाच इथे पायला हवे. मी त्यांच्याकडून इनाम घेईन, दुर्मुखराजाला त्यांच्या स्वाधीन करेन आणि राक्षस आणि अस्त्रालाचा बेष घेणाऱ्या भंडळींशी त्यांचा परिचय करून देईन." नागमहाने हसत सांगितले.

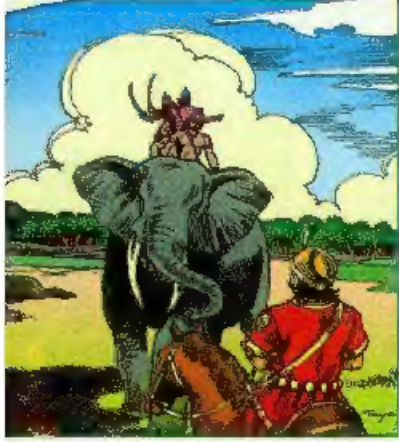
घोडेदळाच्या नायकाने समाधानाने मान हालवली, आणि तलवार उंचावून सैनिकांना म्हटले, "अरे ऐका रे! तुम्ही सारे आपापल्या जागीवरून एक पाउलदेखील पुढे मागे हालतात तर तुमचे होके उडवले जाईल. आपल्या मंत्रीजींनी शंका व्यक्त केल्याप्रमाणे हे बहुलप्येच आहेत. मी लगेच जाऊन महाराजांना ही बातमी सांगतो." त्यांना आज्ञा देऊन नायकाने किल्ल्याच्या उघड्या महाद्वाराकडे प्रोडा पिटारला. तिकडे किल्ल्याच्या बुरुजावर उभे राहून मांडविक राजा व त्याचा मंत्री ही सारी गडबड पाहत होते, घोडेस्वारांचा नायक त्यांच्याजवळ जाण्यावर त्यांनी विचारले, "अरे, शत्रूवर चाल करून जायच्याऐवजी तू त्यांच्याशी बोलणी कसली करीत होतास?"

नायकाने सविस्तर वृत्तांत सांगून म्हटले, "महाराज! ते सांगतानाही की जर, आपण त्यांना लहानमोठे पारितोषिक दिलेत तर ते दुर्मुखराजाला आपल्या स्वाधीन करतील."

दुर्मुखराजाचे नांव ऐकल्यावर सूर्यभूपती चमकला आणि पुढे म्हणाला, "दुर्मुखराजा अद्याप जिवंत आहे? म्हणजे आपल्या गुप्तहेरांनी सांगितलं होतं कीं हिंस्र श्वापदांनी दुर्मुखराजाला खाऊन टाकलंय, तें सगळं खोटंय कीं काय? महामंत्री, तुम्ही लात्काळ त्या हेरांचा शिरच्छेद करण्याची आज्ञा द्या."

मंत्र्याने चिंताग्रस्त चेहरा करून सांगितले, "महाराज! ते दोघे हेर आता किल्ल्यांत नाहीत. त्यांना पुन्हा अरण्यांत पाठवलेलं आहे. आणखी एक गोष्ट आहे. महाराज! गंभीरपणे विचार केल्यानंतर असं वाटतं कीं तो राक्षस व अस्त्र

ही सुसतीच सोंगे नसावीत. ते खरेखुरे असावेत अशी मला तरी शंका आहे. शिवाय ज्या माणसाला दुर्मुखराजा समजून इथे पकडून आणण्यांत आलेले आहे, तो बहुधा खरा दुर्मुख नसेलच.”

मंत्र्याचे हे शब्द ऐकताच मांडलिक राजा संतापाने येवून निघाला व बोलला, “मी तुम्हाला सल्लागार नेमले हीच फार मोठी चूक केली आहे. कुणा राजाला सल्ला देण्याची शक्ती तुमच्यामधी दिसत नाही.” आणि घोडेस्वारांच्या दल-नायकाकडे वळून तो म्हणाला, “हे सेनापती, त्या मूठभर बावळट लोक्यांच्याशी आपण कशासाठी बोलणीं करायची? त्यांना धमकी द्या कीं निमूटपणे आमच्या स्वाधीन व्हा, किंवा त्यांना पकडून किल्ल्यांत घेऊन द्या, बक्षिसाची गोष्टविष्ट त्यानंतर बक्षता येईल.”

“महाराज! जर तो खराच राक्षस असला तर

तो आपल्यासाठी एक धोकाच ठरेल ना!” नायकाने घोगन्या आवाजांत विचारले.

त्यावर सूर्यभूपतिने जोराने दांतओठ आवळत सांगितले, “तुझ्याजवळ जेवढी फौज आहे, त्यांच्या बळावर तू एकच काय, शंभर राक्षसांनासुद्धा बंदी बनवू शकशील! चला, मीच स्वतः चलतो! युद्धासाठी तयार असलेला माझा घोडा कुठे आहे?” असं म्हणून तो घुरत्यावरून भराभरा खाली उतरला.

एका सैनिकाने घोडा आणला, तेव्हा सूर्यभूपति उत्साहाने घोड्यावर स्वार झाला. जवळच असलेल्या कुतऱ्या घोड्यावर मंत्री स्वार झाला. पुढे राजा नि बाजूला मंत्री व सेनापती यांचे घोडे होते. सारेजण किल्ल्याचे द्वार ओलांडून समोरच्या मैदानांत आले.

त्यांना येताना बाहून नागमल्ल उत्साहाने म्हणाला, “बा, वा, माझी योजना सफल झाली आहे, मांडलिक, मंत्री, सेनापती, आपल्या बाळ्यांत फसणार असं दिसतय.”

सूर्यभूपतिने नागमल्लाच्या हत्तीजवळ आपला घोडा आणला आणि त्याने दडदावून सांगितले, “माझ्या सेनापतीने तुझे म्हणणे मला सांगितले आहे. माझ्या राज्यांत, माझ्या किल्ल्यासमोर येऊन तू माझ्याशी सौदा करणार आहेस ना? अगोदर दुर्मुख व ते दोघे बहुरुप्ये यांना बोलवून आण. किल्ल्यांत गेल्यानंतर मी त्या राक्षस आणि अस्वत्थांचा वेश बेतलेल्यांना, योग्य ते बक्षित निश्चित देईन. पण दुर्मुखचे शिर किल्ल्याच्या दारावर लटकवायचे कीं बुरुजावर, हे ठरवल्या-

नंतरच मी बक्षिसाचा निर्णय घेईन.”

नागमल्लाच्या लगेच लक्षांत आले कीं त्याची योजना कांही यशस्वी होणारी नव्हती. त्याला दुर्मुखराजा किंवा सूर्यभूपति, या दोघांविषयी खाल आदर किंवा असूया वाटत नव्हतीच. पण सूर्यभूपतिने आपल्या धमंदाबरोबरपणाने जर उग्रदंड राक्षस किंवा अस्वत्था बघिकाचा अपमान केला असता, तर रक्तपात झाला असता. आणि ते नागमल्ला नको होतं.

त्याला काय उत्तर द्यायें याचा नागमल्ल विचार करीत होता, तेव्हाच हत्तीवर बसलेल्या दोघा सैनिकांनी चटकन तलवार उंच धरीत जोराने घोषणा केली, “महाराज दुर्मुख की जया हे सूर्यभूपति! आता तुझा मृत्यू अटळ आहे. दुर्मुख महाराजांच्या मदतीला एक खरा राक्षस आणि दुसरा मज्जवं जाणणारा अस्वत्था बघिक आहे.”

दुर्मुखराजाचा बयजयकार ऐकून सूर्यभूपति संतापाने वेढा झाला, आणि बाजूलाच उभे असलेल्या मंत्री व सेनापतीला म्हणाला, “ऐका! या धमंदा लोकांना आणि त्यांच्यामागे उभे राहून मीच पाहणाऱ्या या नाटकी लोकांना माझ्या शक्तीची ताकद दाखवायलाच हवी. तुम्ही कांही स्वार आणि थोडे पायबळ घेऊन यांची अरण्यांत जायची परतीची वाट अडकून घरा,” आणि तलवार उपसून त्याने नागमल्लाच्या हत्तीकडे आपला घोडा फेकला.

संकटाचा अंदाज घेऊन नागमल्लाने झटकन आपला हत्ती मागे वळवला, आणि उग्रदंड आणि वधिकासमोर जाऊन तो ओरडला, “अस्वत्था

बघिक महाराज! माझी योजना बसवळली आहे. मांडलिकराजा आपली सारी सेना घेऊन आपल्यावर चालून येतो आहे.”

सूर्यभूपतिने मंत्र्याचा अपमान केलेला होता, तरीदेखील आपली स्वामीनिष्ठा सिद्ध करण्याच्या विचाराने मंत्र्याने आपल्या घोड्याला पुकारले, आणि नागमल्लाच्या हत्तीच्यामागून दौडत तो जोराने ओरडला, “अरे देशद्रोह्यांनी, आमचे सूर्यभूपति महाराज तुमची सर्वांचीच डोकी उडवतील.”

या दरम्यान दूर उभ्या असलेल्या सैन्याला सेनापतीने पुढे येण्याचा आदेश दिला. तोपर्यंत पुढे मंत्री आणि त्याच्यामागून सूर्यभूपती, असे उग्रदंड व अस्वत्था बधिकासमोर येऊन पोचले.

आपल्या किल्ल्यावर अंमल गाजवणाऱ्या सूर्यभूपतीला पाहून दुर्मुखराजा भयंकर चिडला,

आणि तलवार बर धरून, हत्तीवर उभा राहून, त्याने आरोळी वोकली, "अरे मांडविका सूर्यभूपती, मी परक्या देशावर आक्रमण करायला गेलेला पाहून तू माझाच किंवा बळकावलास काय? मी आताच तुझा शिरच्छेद करतो." असं म्हणून दुर्मुख सूर्यभूपतीच्या घोड्यावर उडी घेण्याच्या पवित्र्यांत होता, पण त्या प्रयत्नांत तोच जमिनीवर खाली पडला. पण पुढच्याच क्षणी झटकन उठून उभा राहिला.

ते पाहून बघिकाने जोरात टाळ्या वाजवून म्हटले, "वा वा! राजा खरा हिंमतवान! अरण्यांत चित्वाशी सायना करायला घाबरणारा राजा, किंवा बघितल्याबरोबर त्याला आपल्या राज्याची आळवण आली, आणि शत्रूवर घुटून पडायला तयार झाला की!"

राजा खाली पडलेला पाहून सूर्यभूपति खूब होऊन बोलला, "असं म्हणतात की शत्रूला जिवंत ठेवणे म्हणजे धोकाच असतो." आणि त्याने तलवार झरसावून दुर्मुखच्या दिशेने बोळा पुढे काढला.

त्यावेळी हत्तीवर पुढे बसलेल्या वनवासी तरुणाने आपल्या धनुष्याला बाण लावून सूर्यभूपतीच्या दिशेने सोडला. पण घोड्यात चुकले आणि बाण सूर्यभूपतीच्या ऐंजी त्याच्या घोड्याच्या डोक्याला लागला. घोडा जोराने खिकाळत मागच्या पायांवर उभा राहिला. सूर्यभूपति खाली पडलाच असता, पण त्याने लगाम खेचला, म्हणून तो संकटातून बांधला. कितक्यांत दुर्मुखने मंथ्याला बुक्का मारून घोड्यावरून खाली ढकलले, आणि त्याच्या घोड्यावर स्वार होऊन तो सूर्यभूपतीकडे वळला.

आपण शत्रूच्या जाळ्यांत सांपडलो आहोत, हे सूर्यभूपतिला कळले, तो घाबरून किल्ल्याकडे जाऊ लागला. आणि दौडताना आपल्या सैनिकांना सानघ करू लागला.

दुर्मुखराजाने घोड्यावरून, गर्जना केली, "अरे सूर्यभूपती! नेमळदा! धांव, धांवा हिंमत असेल तर ये लढायला माझ्याबरोबर!" आणि असं ओरडून तो भूपतीचा पाठलाग करू लागला.

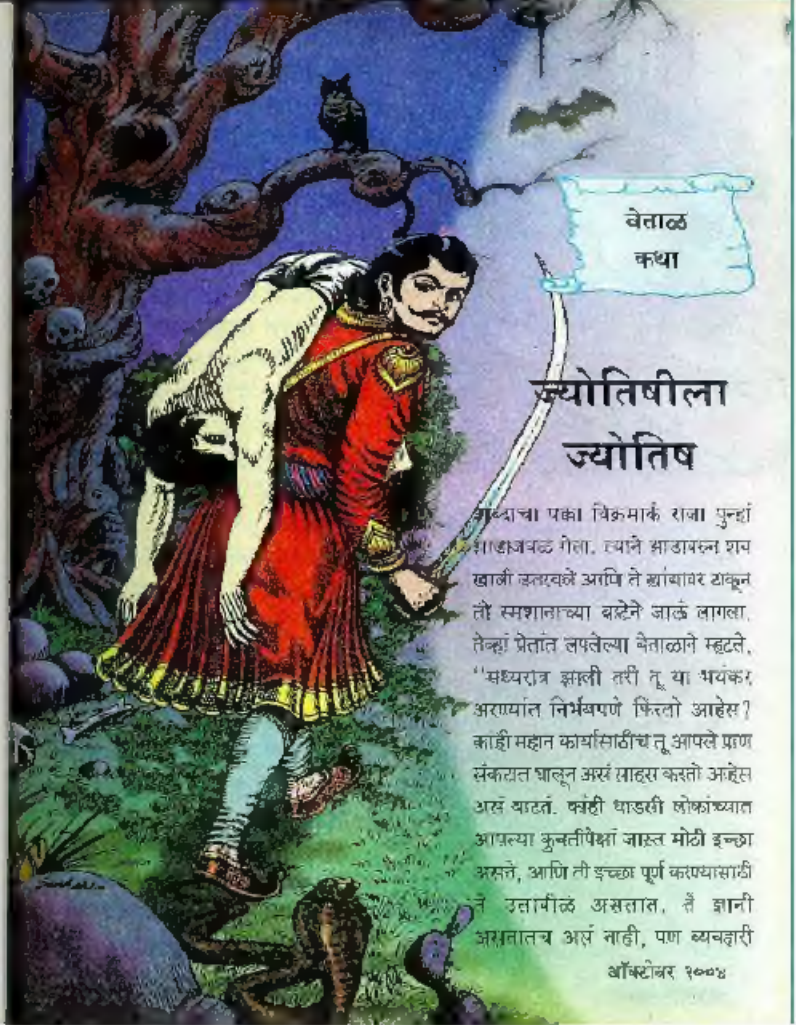
(क्रमशः)

ऑक्टोबर २००४

18

बांधोबा

वेताळ
कथा

ज्योतिषीला ज्योतिष

गंध्याचा पका विक्रमार्क राजा पुन्हा शाहजवळ गेला. त्याने झाडावरून शय खाली उतरवले आणि ते झाडावर टाकून तो स्मशानाच्या बगटेने जाऊ लागला. तेव्हा प्रेतांत लपलेल्या वेताळाने म्हटले, "सध्याच झाली तरी तू या भयंकर अरण्यांत निर्भवपणे फिरतो आहेस? काही महान कार्यासाठीच तू आपले प्राण संकटात घालून अरं साहरा करतो आहेस असं वाटतं. काही थाडसी लोकांच्यात आपल्या कुन्तीपेक्षा जास्त मोठी इच्छा असते, आणि ती इच्छा पूर्ण करण्यासाठी ते उत्तमीळ असतात, ते ज्ञानी असतातच असं नाही, पण ब्यवहारी

ऑक्टोबर २००४

दृष्टीने हे विचार करून निर्णय घेतात आणि निराश होतात. ते फक्त शाखांचा आधार घेतात आणि आपल्या तर्कांना दुजोरा देतात. तू देखील तशा स्वभावाचा असामास असं मला वाटतं. तुला मी एका चांगल्या ज्योतिषाची गोष्ट सांगतो. त्याला थडा शिकवला एका सरभान्य तरुणाने! आणि तोही अनुभवाच्या जोरावर! तुझा थकवा दूर होण्यासाठी ही कहाणी मी तुला सांगतो ती त्यांची मी तुला सांगतो ती लक्ष देऊन ऐक." आणि वेताळाने गोष्ट सांगायला सुरवात केली.

सीतापूर गांवातल्या सीतारामला भास्कर नांवाचा एक तुष्टार, शुंबर आणि सुगील मुलगा होता, त्याच गांवातला मल्ली क एक लग्नान्य शेतकरी होता. भास्कर आपला जांबई वहावा ही

त्याची तीव्र इच्छा होती. पण भास्करने त्याचा प्रस्ताव नाकारलासा संगितले, "मी अजून पुढकी कवडीसुद्धा मिळवत नाही. जेव्हा काही कामधंदा मिळेल आणि मी कमवायला लागिन, तेव्हाच मी तुमच्या मुलीशी लग्न करीन."

महती काही भास्करला घराजांबई करून घेण्याइतका श्रीमंत नव्हता. पण भास्कर हाच जांबई त्याने मनाशी ठरवला होता. त्याच्यासाठी गांवचा ज्योतिषी मृत्युंजय झाची मदत घ्यायला महती त्याच्याकडे गेला. भास्कर केव्हा कमवाता होईल, हे त्याला विचारायच होतं.

मृत्युंजयने दोन्ही कुटुंबांच्या कुंडल्या मागवल्या. त्या नीट बघून त्याने भविष्य वर्तवतं, "तुम्ही मुलगी संध्या हिच्याशी विवाह झाला, आणि भास्कर मर्तंगपुरला गेला, तर त्याचे भाग्य फलफळेल."

भास्करचा द्यावर विचारस नव्हता. पण त्याच्या वडिलांचा होता. त्यांनी भास्कर व संध्याच्या विवाहान्ना आग्रह धरला. "भाई ऐक भास्कर, तू संध्याशी लग्न कर नि मर्तंगपुरला जा. जर मृत्युंजयच्या म्हणण्याप्रमाणे तुझा भाग्योदय झाला नाही, तर तू परत गांवी ये. तुला आणि तुझ्या पत्नीला मी सांभाळीन. पण तू नकार विलास तर भात्र तुला तुझा मार्ग पाहवा लागेल." सीतारामने मुसाला सांगितले.

भास्करला वडिलांचा आग्रह मान्य करण्या-खेरीज दुसरा उपायच उरला नाही. त्याने संध्याशी लग्न केले नि तिच्यासह तो मर्तंगपुरला गेला. राहायला लहानशी जमीन शोधताना तो एका

घरमालकाकडे गेला व भास्कराने त्याला सांगितले, "हे बघा भाऊ, मी या नागात नवीन आलो आहे. मला तुमच्या घरांत भाडेकरू म्हणून राहायची इच्छा आहे. पण थोडीफार कमाई सुरू झाली की त्यानंतरच मी तुम्ही म्हणाल ते भाडे तुम्हाला देऊ शकेन."

त्या घरमालकाने भास्करला नखशिखान्त नीट न्याहाळले, व म्हटले, "आमचं घर चांगलं मोठं आहे. तुम्ही इथे राहू शकता. पण तुझा स्वभाव आणि समजूतदारपणा याची परीक्षा मी अगोदर घेईन आणि मगच तुला इथे राहावची परवानगी देईन. हे बघ, मी आता बाहेर जाणार आहे, राग, सोम, नाग व किरण या चौघांची भेट घेणा आहे. माझे त्यांच्याकडे पैसे येणे आहे. चौघेही पैसे द्यायला खूप दिवस टाळाटाळ करताहेत.

काहीतरी सबब सांगून मला वनवायचा त्यांचा प्रयत्न असतो. आता तू मला सांग, की मी यांच्यापैकी कुणाकडे गेली की माझी रकम परत मिळेल?"

या परी राहायला मिळावं म्हणून काहीतरी उत्तर तर द्यायला हवंच होतं. म्हणून भास्करने सांगितलं, "हे पहा रावसाहेब, आपण नागाच्या घरी जाऊन बघा. तो सगळी रकम देईल."

घरमालक नागाच्या घरी गेला. नागाने हात जोडून त्यांना नमस्कार केला आणि म्हटले, "आपण स्वतः आतात होय? अहो, पुरी रक्कम घेऊन मीच आपल्याकडे यायला निघालो होतो!" असं म्हणून त्याने संपूर्ण रक्कम दिली.

चांदेला

भास्करला त्या घरांत आसरा मिळाला, आणि ही बातमी आगीसारखी पसरली. भास्कर एक मोठा ज्योतिषी आहे. आणि त्याला वाचासिद्धी आहे ही माहिती गांवात फैलावली. मग काय, भविष्य पाहणाऱ्यांची गर्दी सुरू झाली. भास्कर चतुराईने प्रश्न निचारून आनंदक माहिती काढून घेई आणि त्या व्यक्तीचे भविष्य धोरणीपणाने सांगायला लागला. तो जे सांगे, ते खरं ठरत गेलं आणि त्याचा बराच बोलवाला झाला.

आता मर्तंगपुरांत भास्कराचे चांगले वस्तान बसले होते. एकदा संध्या त्याला म्हणाली, "मला वाटतं की तुमचं ज्योतिषाचं ज्ञान अगदी खास आहे! आपण हे शहर सोडून राजधानीला जाऊ या. तिथे खूप श्रीमंत लोक असतात, आपणही

21

ऑक्टोबर २००४

वधतवधता श्रीमंत होऊन जाऊं!"

भास्कर हंसून तिला म्हणाला, "माझा ज्योतिषाचा अभ्यास नाही. माझं नशीब जोरावर आहे म्हणून मी मोलतो ते खरं ठरतं. पण हे कांही कायम असेल असे सांगता येत नाही. तू म्हणतेस तर आपण राजधानीला लक्ष जाऊं, पण ज्योतिष सांगायला नव्हे तर व्यापार करायला. आपल्याला जर नशीबाने साथ मिळाली तर आपण नक्की श्रीमंत होऊं."

संध्याला कांही हे बोलणं पडलं नाही. ती म्हणाली, "हनुमानसारखी तुम्हाला स्वतःची शक्ती किती आहे त्याची कल्पना नाही. ज्योतिषीपंडित मृत्युंजय यांनी तुमची ही दिव्य शक्ती ओळखली होती. त्यांच्या सत्याशिवाय

व संमतिशिवाय, तुम्ही ह्या ज्योतिष सांगण्याचा व्यवसाय मुळीच सोडायचा नाही."

भास्करला पत्नीचा आग्रह मोडवना. म्हणून त्यांनी गांवी परत जाऊन मृत्युंजयला भेटायचे ठरवले. पण, तितक्यांत मृत्युंजयच त्याच्या परी मर्तंगपुरला आले आणि म्हणाले, "अरे बाळ, ज्योतिषाने जे तू यश मिळवतो आहेस, ते खरोखरच अशुभ आहे. आता मी तुझ्याकडे कशासाठी आलो आहे ते ऐक.

आपल्या गांवात लक्ष्मण नांवाचा एक शेतकरी आहे. त्याचा मूलगा राजाच्या दरबारांत नोकरी करतो. लक्ष्मणने मुलाबरोबर राहायचे ठरवले. म्हणून त्याने आपले पांच औरंगाचे शेत विकायचे ठरवले. खरं म्हणजे त्याच्या शेताची किंमत फार तर हजार रुपये झाली असती पण तो दहा हजार रुपये मागतो आहे. म्हणून कुणी विकत घ्यायलाही पुढे येत नाही. शेवटी लक्ष्मण मलाच ते शेत विकत घ्यायचा आग्रह करायला लागला."

"हा तर जुलूमच झाला. तुम्ही कशासाठी ते शेत घ्यायचं?" भास्करने विचारले.

"अरे, ती एक लांबलचक गोष्ट आहे. खूप वर्षांपूर्वी हे लक्ष्मणचं शेत ओसाड राज होतं, म्हणून त्याला बरंच कर्ज झालं. त्याला जरा बरं वाटावं व उमेद यावी म्हणून मीच त्याला सांगितलं होतं कीं तुझं कर्ज लीकरच फिटेल आणि तुझी परिस्थिती सुधारेल. मी त्याला हेही सांगितलं होतं कीं त्याच्या मुलाला राजाच्या पदरी नोकरी

मिळेल. त्याबरोबर त्याच्या शेतामधे त्याला दहा हजार मोहरा गुप्त धन मिळेल हे सुद्धं भविष्य मी ओकून दिलं होतं. या गुप्तधनाशिवाय इतर गोष्टी खऱ्या ठाव्या आता ते शेत मलाच विकून या उपकाराची परतफेड करायचा त्याचा बेत आहे. आता हे मी कसे खरेदी करणार? कारण एकतर जमिनीची किंमत जेवढी ती सांगतोय तेवढी नाहीच. काय करावे तेच मला समजत नाही, म्हणून मी तुझा सल्ला घ्यायला आलो आहे." मृत्युंजयने येणमाबद्दल सविस्तर खुलासा केला. भास्कर त्याला असहाय्यपणे म्हणाला, "या विषयांत मी आपल्याला काय सल्ला देणार?"

"त्या शेतांतल्या गुप्त धनाबद्दल मी जे भाकित सांगितलं होतं, ते खरं ठरेल कां हे तू मला सांग. तू जर दुजोरा दिलास तर मी ते शेत घेईन." मृत्युंजय म्हणाला.

"जेव्हा मला कमाईचा कोणताही मार्ग दिसत नव्हता, तेव्हा तुम्ही मला नवी वाट दाखवलीत. आता जे तुम्हाला सांगता येत नाही, ते मला कलं काय सांगता येईल?" भास्करने आश्चर्याने विचारले.

"अरे बाळ, तुला वाचासिद्धी आहे. माझं ज्ञान आहे, पण तुझं भाग्य आहे. मी तुझ्यावर विश्वास ठेवून आहे. तू तुझा निर्णय सांग." मृत्युंजयने अगदी अजीजीने त्याला सांगितले.

नाईलाजाने, भास्करने ते शेत खेदी करण्याचा सल्ला मृत्युंजयला दिला, आणि मृत्युंजय गांवी परतला.

जे कांही झालं, ते संध्या सारं बघत होती. ती भास्करला म्हणाली, "आता यापुढे भविष्य सांगायचं सोडून द्या. राजधानीला जाऊन तिथे कांही व्यापार धंडा सुरू करा! व्यापार सुरू केलात की लीकरच आपण दहा हजार रुपये जमवायचे आणि मृत्युंजय यांच्याकडून ते शेत आपणच खरेदी करू. त्यांत जे गुप्तधन आहे, ते पुढेमागे आपल्यालाच मिळेल." भास्कर संध्याबरोबर राजधानीत आला आणि त्याने तिथे व्यापार सुरू केला. लीकरच त्यांच्याजवळ दहा हजार रुपये जमले.

ती रक्कम घेऊन ते आपल्या गांवी आले. त्यांना पाहून भास्करच्या पित्याला फारच आनंद झाला.

सीताराम मुताला वसुनेवा म्हणाला, "अगदी योग्य वेळेवर आलात तुम्ही! आज मृत्युंजय गुरूजींच्या घरी मोठी जेवणावळ आहे, त्यांनी शेत खरेदी केलं आणि आता तर नांगरताना त्यांना त्या शेतांत दहा हजार सोन्याच्या मोहरांचा हंडा मिळाला! त्यांनी दुसऱ्या एका ज्योतिषाकडून अगोदर विचारून घेतलं होतं आणि ते धन त्यांनाच मिळणार, हे समजल्यावर त्यांनी ते शेत दसपट किंमत देऊन घेतलं बघ, केवढा मोठा माणूस हा!"

हे ऐकून भास्कराच्या तोंडून शब्दच फुटेना. त्याला आता प्रश्न पडला की पुन्हा ज्योतिष सांगणं सुरू करावं की व्यापारच चालू ठेवावा?

वेताळाने ही गोष्ट सांगितली आणि राजाला विचारले, "राजन्, मृत्युंजय एक महान ज्योतिषी आहे तरीसुद्धा शेताच्या खरेदीसंबंधी तो भास्कराकडे सल्ला मागण्याला गेला. त्याने असं कां केलं? त्याला स्वतःच्या ज्ञानावर विश्वास नव्हता का? भास्करता तर ज्योतिषाचं शास्त्रीय ज्ञान

नव्हतं, पण त्याची भाकिते कशी खरी होत होती? माझ्या या शंकांची उत्तरे माहिती असूनदेखील जर तू मीन पत्करलेस, तर तुझ्या मस्तकाची अनेक शकले होऊन पडतील."

विक्रमाकानि उत्तर दिले, "जो विचारी माणूस जीवनाच्या अनुभवांतून शिकतो, तो नेहमी जागरूक असतो. कित्येक मोठे वैद्य असतात; त्यांच्या कुटुंबातील कुणी आजारी पडलं की ते दुसऱ्या वैद्याचा सल्ला अवश्य घेतात. त्याचप्रमाणे एका प्रसिद्ध ज्योतिषाने मृत्युंजयने दुसऱ्या ज्योतिषाचा भास्कराचा सल्ला घेतला इतकेच! भास्कराची वाणी अचूक ठरत होती. खरी, पण त्याचे भाग्य दख्खेळी त्याला साथ देऊन विजयी करित होते, त्याला नशिवाची जोड मिळत गेली."

राजाचे मौनभंग करण्यांत वेताळ सफल झाला, शबासहित गायब झाला आणि पुन्हा झाडावर जाऊन बसला.

(आधार: 'वसुंधरा'ची रचना)

भित्तीचित्रांत महाभारत

अजिंठा व वेरुळ इथली महाभारतांतली भित्तीचित्रे जगप्रसिद्ध आहेत. दक्षिण भारतांत तमिळनाडूमध्ये सित्तानवासल, तंजावूर आणि तिरुनंदीक्कल, या ठिकाणी अशी चित्रे आहेत.

पुर्वेवाने, तंजावूरच्या बृहदीश्वर मंदिरातल्या भित्तीचित्रांखेरीज दुसऱ्या दोन जागेची चित्रे अत्यंत खराब अवस्थेत आहेत. तंजावूरच्या देवळांतला ही चित्रे असलेला दुसरा मजला सुरक्षिततेच्या दृष्टीने सध्या कोही महिने बंद ठेवण्यांत आला आहे.

अशी भित्तीचित्रांची चित्रे रंगवण्याच्या कलेत उत्तेजन देण्यासाठी, तंजावूरमधल्या दक्षिण विभाग सांस्कृतिक केंद्राने, आपल्या २५० चौरस फुटांच्या भिंती, महाभारताची कथा चित्रित करण्यासाठी खुल्या केल्या आहेत. हे महाकाव्य कथारुपाने सांगणारे २१ चित्रफलक असतील. पहिल्या चित्रांत महर्षी वेदव्यास कथा सांगत असून श्रीगणेश ती लिहीत आहे असे चित्र असेल. शेवटल्या चित्रांत अठरा दिवसांच्या युद्धानंतर दुर्योधनाचा अंत असेल.

या चित्रांसाठी वापरले जाणारे रंग नैसर्गिक असून झाडांचे खोड, पाने, फुले, फळे आणि दगडांची पूड, चापासून बनवलेले आहेत. हे काम केरळमधल्या एका कुटुंबाकडे दिले आहे. बडीत भित्तीवर मूळ रंग देतील, मुलगा चित्रं, रेखाटन करील, आणि

इतर देशांतील लोककथा (अफगाणिस्तान)

रोडग्यांतली रत्ने

एक राजा होता जर अचानक द्वयप्राप्ती झाली तर त्याचा विनियोग एक कसा करतील हे जाणून घेण्याची उत्सुकता त्याला वाटली. एक दिवस त्याने आपल्या आचाऱ्याला बोन सुबर मोठे रोडगे भाजवता सांगितले. दोन्ही बाजूने जाडजूड व टपरे फुगसेले होते पण एक नेहमीचाच साधा रोडा होता आणि दुसऱ्यात काही रत्ने घातून तो भाजलेला होता.

राजाचा प्रक बुद्ध सरदार, दर आम्बडवाला प्रक दिवशी, गोमरीबांना दानधर्म करीत असे, राजाने त्या सरदाराला विश्वासान घेऊन म्हणले "मित्रा, ह रत्नांचा रोडगा तुला योग्य वाटेने अशा इसमाला दे आणि हा खास रोडगा तुझ्याकडे जो भीक मागणारा येईल त्याला दे.

नेहमीप्रमाणे दावे अण त्या सरदारामुळे मिळेसाठी घेऊन उभी राहिले एक होता साधू त्याची लांबलचक दाढी आणि गायबोल विशिष्ट रंगाचा अंगाखा पावून तो फकीर होता, हे उघडच दिसत होते. दुसरा एक सामान्य भिकारी होता, त्या सरदाराने रत्नांचा रोडगा त्या फकीराला दिला आणि साधा रोडगा त्या भिकाऱ्याला दिला.

राजवाड्याच्या गधीवरून राजा हे सर्व नीटपणे बघत होता. त्या फकीराने तो रोडगा घेऊन या हातातून त्या हातात, असं नोलून पाहिला त्याला तो जो वजनदार नंतर त्याला बहुधा झटव की ती रोडगा चांगला भाजलेला नसून अर्धकड्या असला.

अरे बाबा हा रोडगा जग जास्त वजनदार वाटतोय तुझ्या रोडगापेक्षा हा मोठा आहे मला काही नितकीशी भूक नाही आणि हा रोडग्याची अदलाबदल करू या का" फकीराने विचारले.

भिकाऱ्याने मुकाट्याने आपला रोडगा फकीराला दिला आणि फकीरावर रोडगा भिकाऱ्याने घेतला.

राजा स्वतः शीघ्र बोलला "देव खरोखरच सर्वज्ञ आहे त्या फकीराला शक्तीचा मोह पडू नये अशी देवाची इच्छा दिसते फकीराला श्रीमंत करण्याची देवाची इच्छा नाही " हे आपले स्पष्टीकरण राजाला घटल पण त्या फकीराच्या तोंडावर एका छब्या हास्याची लंकेर राजाला दिसत होती त्या फकीराला वाटत होते की त्याने

चाकोबा

भिक्षा यांना कदा रोडगा देऊन आपण चांगला रोडगा घेऊना हाता

ने पाहून राजाची उत्सुकता जास्तच बळगेली त्याने तान्त्रिकीय दोन गुप्त डेर या दोन्ही भिकाऱ्यांच्या मागावर पाठवले त्या दोन्ही रोडग्यांचे त्या दोघांनी कस केले हे पाहून, ती माहिती राजाला कसेच द्यायची होती त्या सध्याकाली राजाला संवेदनशील माहिती मिळाली फकीर आपल्या झोपडीत परत गेला त्याने त्याचा अंगरखा काढला, दाढीही लावली होती ती काढून टाकली, आणि त्याने तो रोडगा आणि इतर काही भिक्षा मिळाली होती, ती ब्राह्मी नंतर त्याने चंद्र यावर दाढी लावली, फकीराच्या अंगरखा घातला आणि तो बाजारपेठेत भोव मागणारा पुन्हा निघून गेला.

दुसरा भिकारी जेव्हा आपल्या झोपडीत गेला तेव्हा त्याने तो रोडगा सुरुने कापला आणि त्यांतली रत्ने पाहून तो आश्चर्यचकित झाला त्याची बायको तर आनंदाने नाचायलाच लागली तिने कस रत्ने साठी एक रत्नहार मनचाखा निर्णय घेतला पण तो भिकारी म्हणाला, "एका सरदाराकडून देवाने हा रोडगा एका फकीरबाबाला दिला आणि त्यांनी हा मला दिला ही आता माझी लचपरीक्षा आहे. आधी या उम्र सरदारसाहेबांचा शोध घेऊन पाहिले आणि त्या रोडग्यावर नजरचवीने रत्ने घातली गेली कशी, त्याचा मागेली मी नंतर घेईन किंवा त्या सरदारसाहेबांच्या बरातून कुणीर्न चोरेन ती या रोडग्यात लपवली असतील म्हणजे गुप्तपण बाहेर नेत आली असती पण मला मधी त्याला मिळाली नसेल पण जर रान्तरसाहेबांच्या मनांत ती त्या फकीरबाबालाच द्यायची असतील तर ही रत्ने त्यांनाच मिळायला होती नहीतर आपण त्यापैकी काही भाग वापर

सादोबा

या आणि काही भाग आपल्या गरजेपरत प्रोजाय साठी वापर या."

त्या गीद विचार्याने त्या सरदाराची लीकच घेत घेतली आणि बरोबर आपलेली त्याची पुरवडी त्याला दिली राजाने त्या भिकाऱ्याला भेटायला बोलावले आणि ती रत्ने त्याला ठेवून घ्यायला तर मागितलेच, पण त्याशिवाय त्याला भुतेबाय प्रामाणिकपणाबद्दल त्याला भूषणस झाल्याही दिले.

"नियतिने मोंदू फकीराकडून ही रत्ने काढून घेतली पण मी मात्र चांगली घडा शिकलो मी स्वतःचे स्पष्टीकरण रास्त मानून समाधानी झालो असलो, तर मला खरी परिस्थिती कळली समती आपल्यासं सत्य ठाऊक आहे असे आपण उगीचच समजत असतो आणि गप्प बसतो पण सत्य असूनच अस नाही " राजा म्हणाला

(एम.डी)

27

ऑक्टोबर २००५

26

मुक्या जिवाची साक्ष

सुधाम गावान भीम शेतकरी राहत होता आपल्या चार एकराच्या शेतात तो कोहळ्याचे पीक घेत असे, आणि जवळच्या कोलार शहरातल्या दुकानदाराकडे ते कोहळे विकत असे. एकदा त्यानं शेतात राखण करणाऱ्या कल्लूला सांगितलं, "आज मला एका नातलगाला भेटण्यासाठी परगावी जायच आहे मला परत यापला बहुतेक महिनाभर तरी लागेल शेताची राखण मीट कर दुर्लक्ष करू नकोस"

कल्लूने चारपाच दिवसांमधे एकदातरी दहाबारा कोहळे काढून घेऊन आणि आपल्या मुलाच्या बैलगाडीत घालून, ते शहरांतल्या दुकानदारांना विकायला सुरुवात केली

महिन्यानंतर भीम परत आला जाण्यापूर्वी त्याने कोणत्या वेलावर किती कच्ची फळे आहेत ते मोजून नेवले होते त्यातले बरेच कमी झालेले त्याच्या लक्षात आले. कल्लूनेच ते चोरले असतील अशी भीमला शका आली त्याची चोरी एकदण्यामागी त्याने एक उपाय पांजला

दुसऱ्या दिवशी भीमने सांगितलं, "हे बघ कल्लू उद्यां उजाडलाच तुझ्या मुलाची बैलगाडी घेऊन ये आपण शहरांत जाऊन तयार कोहळे विकायला नेऊ या. दुसऱ्या दिवशी कल्लू स्वतःच बैलगाडी घेऊन आला. गाडीत पचनीस कोहळे भरल्यानंतर भीम कल्लूला म्हणाला मला आज बरा नर वाटत नाही रताही बरा खडबडीत आहे, तेव्हा माही हळूहळू बाऊ दे" कल्लूने त्याप्रमाणे केलं बेल सरळ शहरातल्या एका दुकानामागे जाऊन उभा राहिला गाडीतले कोहळे पाहून दुकानदार चटकन कल्लूला म्हणाला भरे, नहमी दहाबारा कोहळे आणत होतास ना? आज इतके जास्ती कसे काय आणलेस?"

आता कल्लूची चोरी पकडली गेली होती भीम त्याला म्हणाला बैलाला जिथे घोंचायची सवय असते तिथे तो आपण होऊन जातो या मुक्या जिवाने साक्ष दिलीय की तू चोर आहेस तेव्हा मी तुला कामावरून काढून टाकले आहे

- कोलार कुण्या

देवाचे अस्तित्व

नामदेवाच्या गुरुकुलात विद्यार्थी शिकत होते त्यांच्यामध्ये चैतन्य सर्वपेक्षा जास्त बुद्धिमान होता. प्रत्येक विषयात तो सखोल अभ्यास करून ज्ञान मिळवीत होता. नामदेव त्याच्यावर अतिशय खूष होता. स्थानी आघळ्या या प्रिय शिष्याला आपली संपूर्ण विद्या शिकवली होती

आता चैतन्य अठरा वर्षांचा झाला होता त्याने आता गुरुकुलात राहायची आवश्यकता नाही, असं नामदेव गुरुजींना ब्राह्मण, कारण त्याच्या शिक्षणक्रम संपलेला होता त्यानी निर्णय घेतला, आणि चैतन्यला सांगितले, "पुत्रा तुझं शिक्षण आता पूर्ण झालंय, त्याचबरोबर तुझ्यामध्ये चांगले संस्कार आणि विनम्रताही आहे. आता तू घरी परत जा आणि तुझ्या आईवडिलांची सेवा कर परमेश्वर मंदीर तुझ्या पाठीशी राहील"

चैतन्यने मस्तक वाकवून गुरुजींना बदन केले आणि म्हटलं, "गुरुवर्य आपण मला कितीतरी निर्मिराळ्या विषयांचे ज्ञान दिलेले पण ज्या परमेश्वराचं नाव आपण घेतलेत तो मज्ज आषण

मला दाखवला नाहीत जो परमेश्वर मला कधीच दिसला नाही तो कायम माझ्या पाठीशी राहील का?"

नामदेवांनी क्षणभर विचार करून म्हटलं, 'चैतन्य तुझ्या प्रश्नाचे उत्तर आता नाही पण नंतर जर देईन पण त्यापूर्वी एक काम कर उत्तर दिशेला जे अरण्या आहे. ते ओलाढ्य नैलास की पुढे सुशातनगर आहे. तिथून कोसभर अंतरावर भवानीपूर गाव आहे तिथे पाझा घाकटा माऊ राहानी तिथे जाऊन त्याची खुशाली विचारून येतील का?

चैतन्यने हसकार दिला आणि दुसऱ्याच दिवशी एहटे तो भवानीपुरवा जायला निघाला गुरुपत्नीने त्याला दोन दिवस पुरेले इतकी शिंदारी बांधून एका बैलीत ठेवून, त्याला दिली

चैतन्य भराभरा चालत होता दुपारपर्यंत तो अरण्याच्या मध्यावर पोचला त्याला अज्ञात तहान जागली होती, म्हणून ती पाणी शोधायला निघाला ते शोधताना त्याला एक म्हानारा

आंधळा दिसला तो ती रानटी पाने चांचपडत, त्याच्यावर होत फितवत होता त्याचा वास येत, व या हवी ती पाने लोडून घेत होता

चैतन्य त्या वृक्षाजवळ येऊन विचारलं लागला, आजोबा, काय शोधता आहात?'

'शेरे बाळ शोधायला माझ काहीही हरचलेलं नाही. मी इथे जवळच आदिवासींच्या वस्तीत राहातो. मला सगळे जण औषधी आजोबा म्हणतात. 'मी पाने औषधी गुणाची असतात, त्यांना मी आगेवट हाताने चाचून पाहतो, नंतर त्याचा वास घेऊन ती तोंडती मी जन्मापासून आंधळा आहे ना' बृद्धाने म्हटलं '

"आता तुमच्या हातात जी बंड आहे तिचा उपयोग कोणत्या रंगाच्या उपचारासाठी होतो हो?" चैतन्यने चौफेरपणे विचारले

'ही विषमवार वेळ आहे सांप चवला तर ही

अगदी रामबाण औषधी आहे, ही वेळ कुस्कुळून तिचा रस जर सांप चावलेल्या माणसाच्या तोंडात पिळला तर ते विष लौकशच उतरतं, आणि त्या माणसाचा प्राण वाचतो तुला हवी तर ही वेळीची डहाळी देव तुझ्याजवळ! अरण्यात फिरतो आहेस, लागलीच तर उपयोगी पडेल बघ'

चैतन्यने ती लावलेचक बेल नीट गुंडाळून आपल्या कपड्यात लपवून ठेवली त्याने त्या वृक्षाचा विचारलं, 'इथे जवळ कुठे पाणी मिळेल का?'

जवळपासच एक विहीर आहे जरा शोधलीस तर सापडेल बघ" बृद्धाने उत्तर दिलं

चैतन्य जरा दूर अंतरावर गेला आणि चारी बाजूंना त्याने लक्षपूर्वक पाहिलं एका वडाच्या झाडाच्या ब्राबुलाच एक विहीर होती ती त्याला दिसली तिथं थांबून त्याने जेवण केले आणि त्या झाडाखाली थोडा अन्नगम करावा म्हणून तो लवडला त्याच्या अगवर काहीतरी पडल्यासारखं वाटले म्हणून त्याने डाळ उघडते एक ससा त्याच्या जवळून पळत जाताना त्याला दिसला तेवढ्यांत वडाची एक फाई तुटून धाडकन त्याच्याजवळच जमिनीवर पडली, चैतन्यचे नशीब आगले म्हणून तो लाचला जर ससा आला नसता तर त्याला सांप लागली असती, आणि फाटी त्याच्या अगवर पडली नसती तर काय झाल असत कोण जाणे

चैतन्य उठून बसला आणि जंतर पुन्हा आपल्या बाटेने जाऊ लागला, अन्नग ओलाडून तो नारळ्या वेश्तिजवळ पोचला तिथं एक गरीब

माणूस त्याची पत्नी आणि त्याची मुले त्याला दिसली ती उपाशी होती आणि भुकेसाठी भीक मागत होती

चैतन्यने लागलीच जवळचे उरलेले पदार्थ त्यांना दिले आणि तो पुढे निघाला, नगरात पोचल्यावर रात्र झाली रात्री तो एका धर्मशास्त्र उतरला व तिथे सांपला मध्यरात्रीनंतर अचानक तिथे काहीतरी गडबड झाली आणि त्याला जाग आली त्याने पाहिल की धर्मशास्त्राच्या ओसरीवर एक प्रवासी खाली पडला होता आणि त्याच्या तोंडालून फेस येत होता तो प्रवासी तडफडत होता एक काळा सांप सरसरत तिथून जाताना लोकानी पाहिला होता

तो राग या प्रवाशाचा चावला होता हे चैतन्यच्या नजरांत आले त्याने लगेच आपल्या कपड्यात लपवलेली ती औषधी वेळ काढली

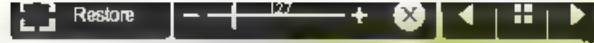

चाकबा

ती हातावर बेडून कुस्कुळली आणि त्याचा रस पिळून तो त्या प्रवाशाच्या तोंडात घातला पाहूनपाहून त्याचा काळवडलेला चेहरा पालटायला लागला त्याने काही वेळानंतर डाळ उघडले तो इसम दुसरा तिसरा कुणी नसून सुशांतनगराचा मुख्य प्रधान होता नागरिकांचे प्रश्न समजावून घेण्यासाठी तो वेळ बदलून तिथे आला होता, त्यावेळी ही घटना घडली

प्रधानाने चैतन्याचे आभार मानून त्याचे कौतुक केले, तो म्हणाला, "तू माझे प्राण वाचवले आहेस मी किल्लीही केव तरी तुझे हे उपकार मी फेडू शकणार नाही मी दरबारात तुला चांगली नोकरी देवयतो, चालेल ना?"

चैतन्यने कृतज्ञता व्यक्त करून म्हटले, "मी एका महत्त्वाच्या कामासाठी भवानीपूरला आलो आहे मी आपल्याला नमस्कार देऊन घेतेन" सकाळ

झाल्यावर तो भवानीपुत्रा गेला, गुरुवर्यांच्या भावाला भेटून त्यांची खुशाली विचारून तो परत निघाला

सूर्यास्त होईपर्यंत तो गुरुकुलात पोचला. त्याने गुरुजींना मारी हकीगत सांगितली. गुरुजी फारच खूष झाले ते म्हणाले, "पुत्रा! तू मला परमेश्वराच्या अस्तित्वाबद्दल प्रश्न विचारला होतास ना? त्याचे उत्तर मी मध्ये न पडताच तुला परमेश्वराचे दर्शन झाले आहे, तुला भगवान दिसला."

मला दर्शन झाले? छे हो, मला कुठे बाटेत देवाबिब काहीही दिसतंला नव्हता.' सैन्य आश्चर्याने उदगारला

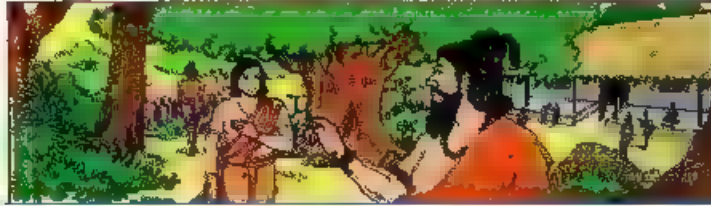
त्यावर नामदेवांनी हंसून उत्तर दिले, "इथे, तिथे, आशा, वतर, प्रत्येक ठिकाणी परमेश्वर आपल्याला बसतो. पण एकाच रूपान तो खिपित राहिलेला असतो. फक्त त्या सर्वव्यापीची अठवण मात्र आपण ठेकायला हवी."

गुरुजींचे बोलणे चैतन्याला समजले नाही. तो नुसताच त्याच्याकडे पाहिल राहिला. तेव्हा नामदेव पुढे म्हणाले "आता बघ बघ वृद्ध आश्रमच्या आदिवासीने तुला विप्रमार बेलीची

माहिती दिली तो देव होता. त्या ठाट अरण्यान विहीरीची जर आहे हे जाणून ज्या व्यक्तीने ती विहीर खोदली असेल ती व्यक्ती देवाचेच रूप होते. ज्याने तुझा प्राण बांधवला, त्या छोट्या मशाच्या शरीरातही देवाचा अंश आहे! मांष चाषल्यामुळे तडफडणाऱ्या प्रयानाला, तू देवच वाटला असशील. कारण तू त्याला मरणाच्या दाढेनून बांचवलेस. तुझ्या देव आहे हे तुझ्या लक्षात आले नसेल. इतक्या अनेक रूपात देव तुझ्यासमोर आला, आणि त्याला पाहूनदेखील त्याच्या अस्तित्वाबद्दल अंजून तुझ्या मनात संदेह आहे का?"

गुरुवर्यांच्या बोलण्यामुळे चैतन्याच्या मनात प्रकार पडला. त्याला समजले की ज्याच्या मनात दया, करुण, सहानुभूति असते, त्याच्या मनात परमेश्वर वसतो. त्याने गुरुजींना साष्टांग नमस्कार केले व घरी जाण्याची परवानगी मागितली.

न्यानंतर आपल्या आईवडितांना घेऊन तो मुशातनगरला गेला व मुख्यप्रधानाला भेटला. त्याच्या मदतीने त्याला दरबारात चांगली नोकरी मिळाली.

खास बातम्या

जागतिक नेत्यांमध्ये गांधीजी

ब्रिटिश रेड क्रॉस सोसायटीने जगातल्या गेल्या साठ वर्षांतल्या नेत्यांमध्ये महात्मा गांधी आणि पत्र रीरा यांचा समावेश केला आहे. या निवडीत सुमारे दोन हजार ब्रिटिश नागरिकांनी आपाप घेतला दक्षिण आफ्रिकेचे नेने तेल्सन मदेला याचा पहिला क्रमांक त्यांना दिला आहे.

प्रेन्सेस हायनाला दुसरा क्रमांक. गायक बायजेल डाफ याला तिसरा क्रमांक दिला. गांधीजी आणि मदर टेरेसा यांना चौथा व पाचवा क्रमांक या निवडीत मिळाला आहे.

हे "हलकं फुलकं" वाचन नव्हे

भूतानवर एक बहुव्यापक पुस्तक एका जेवणाच्या ठेक्याइतके मोठे असून त्याचे वजन ९३० पौंड आहे. हे पुस्तक मुक्तेच

अमेरिकेतील सीअॅटलमध्ये दहा हजार डॉलर्सला विकले गेले. हे जगातले

सर्वात मोठे पुस्तक आहे, असं

प्रमाणपत्र गिनेस बुक ऑफ वर्ल्ड

रिकॉर्ड्सने दिले आहे. या पुस्तकाची

रकम भूतानमधल्या शैक्षणिक

कार्यक्रमासाठी वापरली जाणार आहे. पुस्तकाचे

वाचकांसाठी कथास्प **सर्वांकृष्ट प्रवेशिकेला रु २५०/-चे पारितोषिक**

खालील गोष्ट वाचा

अजुनसिंगाज्याचा वाड्यात शंकर हा राजाचा खास आचार्य होता. एक दिवस राणीने त्याला बोवायल मज्जा भाऊ इथे येणार आहे. आणगे तो राजेशाहीचिरोम भोजन करील.

मी फक्त महागजाचं जेवण बनवीन. शंकराने सांगितलं राणीने तयार त्याचइतलं राजाकडे नकार केली. 'सुरक्षा' खर आहे. मी राजासाहेबांना सांगितलं की मी फक्त आपल्यासाठी भोजन बनवीन. इंग्रज म्हणतात,

ठीक आहे. सध्या मी तुला शंकर चांदीची नाणी जास्त पगार दिला, तर तू माझ्या मेव्हण्यासाठी स्वयंपाक करशील का?' राजाने विचारलं.

- ♦ आता त्या शाही आचार्याने काय उत्तर दिले. असेल त्याची कल्पना खालील मुद्दे लक्षात ठेवून करा.
- ♦ आहता पगाराचा मोह त्या आचार्याला पडेल का?
- ♦ आचारी आपल्या गत्ताशी ठाम राहील का?
- ♦ इंग्रजांसाठी भोजन बनवायला शकता सांगतील का?

तुमची प्रतिक्रिया १००-११० शब्दांत लिहून गोष्टीला समर्पक शीर्षकचा खालील कृपेन भरून त्याचा 'अ' दुसऱ्या प्रवेशिका पाठवा. फाईटवर 'वाचा' नि सुचवा. असे वर नित.

मेवटची तारीख ३१ ऑक्टोबर २००४

नाव	वय
जन्मनारीख	शाळेचे नांव
घरचे पत्ता	
	पिनकोड
पालकांची सही	स्पर्धकाची सही

CHANDAMAMA INDIA LIMITED

82 Defence Officers Colony, Ekatuthangal, Chennai - 600 097

ऑक्टोबर २००४

34

चांदना

दयाळू

फुलवाडी गवान पुरुषोत्तम नावाचा एक व्यापारी राहता होता. त्याला सतरा वर्षांचा एक मुलगा होता. हा मुदारी अत्यंत कोमल मनाचा व दयाळू होता.

एकदा तो आळीतल्या मुलाबरोबर खेळावला गेला, परत आला तो त्याच्या अंगात सधरा रक्तून. खेळताना त्याच्या एक मित्राचा सधरा फाटला. तो आतंशय गरीब झालला हात व त्याला खू कोसळले. कारण त्याच्याकडे एकच सधरा होता. ते ऐकून मुलाकडाने मुदारीने त्याला आपला सधरा दिला आणि तो घरी आला.

हे कळले तेव्हा पुरुषोत्तम मुरारीला खूप रागावला. तो म्हणाला की व्यापाऱ्याच्या मनात दया या गुणात कधी जागा नसते!

तेव्हा मुरारीची आई पतीला म्हणाली, 'त्याला कशातला समावताय? तो काही सुधारणार नाही अस हा असाच बागत राहिला तर याच्या हातून

व्यापारसुद्धा धड होणार नाही. त्याला एखाद्या गुरुजींची शिकवणी ठेवली तर बी होईल.'

पुरुषोत्तमला हा सल्ला रुचला. नि पटला. मुरारीला वेळीन तो पंडित सुशर्म बांच्या घरी गेला व त्याचा सांगितले, 'ह्याला नोकरी करावी लागणार नाही. पण हा व्यापारी नीट कसा होईल तो पाहायला हवं. वातृत्व हा गुण व्यापाराला योग्य नाही.

सुशर्मने हसून म्हटले 'पुरुषोत्तमराय, मानवाला जे गुण आवश्यक आहेत, त्यात दया ही अवश्य आहे. जो दुसऱ्याकडे दयाळू नसतो तो मानव कमला. तो न पाषाणहृदयी असतो. पण दया ही देखील अविचारपूर्णे शिखरना काया नये, ती योग्य ठिकाणी हवी. हे खरेच.

आणि सुशर्मने रोज सकाळी व संध्याकाळी अभ्यासासाठी मुरारी जायला लागला. एक दिवस सुशर्मने मुरारीला म्हटलं, 'मुरारी, तू अगदी

मनापासून अभ्यास करतोय. ते मला फार आवडलं तूने मग किती कोमल आहे पण कुणालाही मदत करताना, ती व्यक्ती त्या बघेल्या पात्र आहे की नाही, याची अशी नीट पारख करायला हवी असते

तुला पुढे व्यापारी व्हायचं आहे. व्यापारी व्हायला प्रथम लागते गोंड बाणी आणि कुशलना तिथे दया क्षमा, याला वाव नाही दुसऱ्यांना मदत करायचा तुझा जो गुण आहे तो मात्र तू पूर्णपणे विचार करून नंतरच हवी ती मदत करित जा

मुरारीने लगेच विचारलं "पण गुरुजी माझा व्यापार आणि दयाळूपणा याचा ज्ञाता कसा काय संचय आहे?"

"तुला ते कळेल लौकरच पण आज तू माझा एक काम कर. सध्या वैद्य वरदाचारी आम्हाला

औषध देत आहेत त्याच्या घरी जाऊन आमची औषधे घेऊन ये मी पाठवलेल्या म्हणून खाग त्यांना 'गुरुजी म्हणाले

मुरारी वरदाचारीच्या घरी गेला व त्यांना निरोप सगितला वैद्यवृत्तीला समितलं "हे शब्द त्याची औषधे बनवायला ताम्रभर तरी लागेल आलेले रोगी गेल्यानंतरच मी तुझे काम करू शकेन "

औषध घ्यायला आलेल्या प्रत्येक रुग्णाला वैद्य सांगत होते "मला रानातून जडीबुडी झाडपाला आपण देणारा एक तंगडा आहे त्याच्या बडिलाना हट्टो आहे त्यासाठी सोने आणि पारो वापरून गोळ्या बनवायला लागतील त्यांचा बराच खर्च आहे मला जमेल तितकी मदत मी करणार आहे तुम्हीही त्याला जमेल तशी थोडीफार मदत करत राहली तर करा तो जखून नाहेर उभा आहे

मुरारी आधीच दयाळू, त्याला त्या लगदचा बदल फारच करुणा वाटायला लागली त्याने बाहेर येऊन पाहिले तर ओसरीवर एक माणूस काठीला धरून उभा होता

सारे रोगी परत गेले तेव्हा मुरारी वैद्यवृत्तीच्या जयल्ल जाऊन म्हणाला, "त्या लगदचा माणसाला मदत म्हणून बहुतेक रत्ने तोकांनी पैसे दिले आता माझ्याजवळ पैसे नाहीत पण ही अगदी तेथटी आहे ती मी आपल्याला देतो त्याच्या बडिलासाठी औषध बनवायला या सोन्याचा उपयोग होईल "

मुरारीची ही प्रतिक्रिया ऐकून वैद्यबुला दयायला लागले त्यांनी खिडकीतून जाऊन 'वीर आणि हाक मारली

काठीच्या आधाराने तो लगडा उभा होता त्याने एकदम काठी ओसरीवर फेकली आणि तो प्ररकन आत चालत आला ते दृश्य पाहून मुरारी आश्चर्यचकित झाला

तेव्हा वैद्याने त्याची पाठ धोपटत म्हटले, 'अरे, मीच हे नाटक केलं होतं आता तुला कळलं ना, दयेच्या आडून कशी कमाई करता येते ना तुझ्या वडिलांनी तुला ही अगदी मोठ्या प्रेमाने दिली होती आणि तू भावनेच्या आहारी जाऊन ही भागी पका लबाडाला घायला तयार झाला होतास की नाही?

मुरारीने होकारार्थी मान खातावली वैद्याने पुढे त्याला म्हटले "माझा व्यवसाय लोकांच्या उपयोगी पडण्याचा आहे, तो माझा धर्म आहे पण कधी कधी रोग्यांना बरे वाटावे, म्हणून मलाही खांद बोलाव लागत!

सुशर्माच्या आईसाठी औषधाच्या पुड्या तयार होत्या मुरारीच्या हातात त्या देऊन वैद्याने सांगितलं "तू पुढे जो व्यापार करशील, तो मनपासून आणि श्रद्धेने कर दयाळूपणा योग्य ठिकाणी अवश्य दाखव आणि नांद मिळव या लगद्याच नव्हतं तुझ्या गुरुजींच्या सांगण्यानुसार आम्ही केले होतं "

औषधाच्या पुड्या घेऊन मुरारी सुशर्माच्या घरी परत गेला व त्यांना म्हणाला, 'गुरुजी, आता मला घाबरातं कळून चुकलय की माझ्या भावनाप्रधान स्वभावामुळे मी मागचा पुड्या विचार न करता मदत करीत असतो पण आता मात्र योग्य व लायक व्यक्तीलाच धापुढे मदत करायची असे मी ठरवले आहे "

मुरारीच्या विचारसरणीत झालेला हा बदल पाहून सुशर्माला अतिशय समाधान वाटलं त्याचा प्रयत्न सफल झाला होता आणि पुरुषोत्तम व्यापा यज्ञा मूलाबद्दल वाटणारी चिंता दूर होणार होती

शेवली सूतवाई चिडली कारण निच्या कामाना आधीच उशीर झालेला होता त्यातून निच्या म्नात एक शका झाली ह्याच भिकाऱ्याने मागल्या शनिवारी घरात येऊन सगळे जेवण तर संपवले नसेल? झरातने पीठ, भाज्यादखील बहुतेक ह्यानेच चोरल्या असतील का? ती एकदम ओरडली अरे भायल्या! मकी तूच आमच्या घरातने पीठ तेल नि भाज्या चोरून नेल्या असल्या पाहिजेत, आताच्या आता झूज चालता हो पाहु!

भिकाऱ्याने हा आरोप नाकारीत म्हटले, 'अहो वाई मी खरच चोर नाही मी कशाचा चोरी करीम? मला फक्त थोडे तेल वा आणि एक भाकरी! तुमच्या सुखासाठी मी प्रार्थना करीन व्हा!'

"मला तुम्हा प्रार्थनेची आणि अग्निर्वादाची मूठोच गरज नाही मर का!" तिने ठसक्यात उत्तर

ऑक्टोबर २००४

दिले आत जाऊन तिने एक काठी आणली आणि ती त्या भिकाऱ्याला दाखवत मी म्हणाली, "आता जातोस की तुला हा बडगा दाखवून घालवायला हवा!"

"वाई तुम्ही मला दम देताय होय? धावा, जो स्वयंपाक आज ज्याच्यासाठी तुम्ही बनवणार आहात, ते ब्रज ते आज स्वीकारणार नाहीत भिकाऱ्याने तिच्याकडे तोंडून बघत म्हटले, आणि नंतर तो निघून गेला,

सूनवाईला वाटल की हा एक वेडा असावा, म्हणून तिने त्याच्याकडे विशेष लक्ष दिले नाही तिने स्वयंपाक केला आणि ती हा सर्व मंडळींची वाट बघत बसली ते जेव्हा जेवायला बसले तेव्हा तिने भाड्यावरची झांकणे काढली आणि काय गोंधळ! एका भाड्यात सगळीकडे किडे बळबळत होते, दुसऱ्या भाड्यात माशा भोंगवत होते आणि तिसऱ्या भाड्यात तर मुंग्या आणि मुंगळे फिरत होते तिने गळा काढला आणि रडतरडत ती स्वयंपाकघरात धावली

परसगाचे गाभीर्य शेतकऱ्याच्या लक्षात आले आपल्यावर देवाचा कोप झालेला आहे. आपण कुठेतरी चुकलो आहोत, त्याचा अफसान केला आहे. नाहीतर गेल्या शनिवारी आणि आज, असं अश्रित का घडाव? आपण काहीतरी उपाय यामाठी करायलाच हवा!"

शेतकरी घोरल्या मुताला वेळून दुकानात गेला पीठ भाज्या तेल बगैरे सामान त्यांनी विकत आणले आणि त्या तिथीजर्मीना स्वयंपाक करायला सगिनला

नंतरच्या शनिवारी पुन्हा धाकट्या सुनेक घरी

चावोबा

रातून स्वयंपाक करायची बंळ आली ती स्वयंपाकाचा सुरवात करणार तीच तो ओढखीचा आवाज पुन्हा ऐकू आला तो भिकारी नेतासाठी वाचना करीत होता धाकटी सूतवाई बाहेर आली आणि तिने विचारले, "काही दिवसापूर्वी नू इथे आला होतास आणि मी तुला तेल दिले होते अजून तुम्हा अणवराचे पुरव आणि खाज कमी झाली नाही का?" ती आत गेली आणि तिने नेलाचे भाडे आणवें त्याच्या हाताच्या खळग्यात तिने तेल ओतले आणि ती म्हणाली 'तु तेल भाव आणि जरा वेळाने तळ्यावर जाऊन आघोळ कर, पसल जावास की मी तुला जेवायला देते थोडसा!

त्याने येताना पुन्हा पानाची पत्राचळ कळत आणली तिने दिलेले जेवण तो जेवला आणि त्याने निला आर्षाबाद दिल्या, 'तुला नि तुम्हा नवऱ्याला दीर्घायुय लाभो!'

निघून जाताना त्याने ती पत्राचळ पुन्हा बळचणीला खोचली आणि ती चालत झाला त्याचे हे वृत्त सुनेने पाहिले, परंतु ती काहीही बोलली नाही

सध्याकाळीं तिन रिजवलेने स्वादिष्ट भोजन सर्वांनी चर्चीने खावड शेतकरी नंतर म्हणता, 'हे सगळे विचित्र बदलतय एका शनिवारी, अन्न नाहीत होते, नंतरच्या शनिवारी अन्नान अळ्या किडे होत्या आणि आज जर साधे जेवण चविष्ट बनतय देवाचा हाण आता गेल्या दिनांवर "

धाकटी सूत सर्वांना वाढून नंतर जेवायला बसली जेवताना तिने त्या भिकाऱ्याने दोन्ही शनिवारी येऊन तेल मागितले ती गोष्ट सांगितली तिने दिलेले जेवण जेवल्यानंतर त्याने ती पत्राचळ चावोबा

बाहेरच बळचणीला खोचल्यापे सांगितले

शेतकरी लगेच उठला आणि त्या पत्राचळी कुठे ठेवल्या होत्या तिथे पाहण्याला गेला त्या निवेच होत्या शेतकऱ्याने एक पत्राचळ ओढली तर त्यात हिरेमाणकें भरलेली होती त्याने दुसरी पत्राचळ खाली काढली तर त्यात सोन्याच्या मोहरा भरलेल्या होत्या. शेतकरी, त्याचे मुलगे व सुता सगळजण थक होऊन बघत राहिले थोरल्या आणि मधल्या सुनेला त्या भिकाऱ्याची आठवण झाली दोघीचणींनी त्याला सगावून हाकलून दिले होते

शेतकरी म्हणाला "मला वाटत की भिकाऱ्याचे रूप धेऊन शनीश्वर देवच आपल्या घरी आला होता आता तो प्रसन्न झालेला आहे

त्याचे शेजारीगाजारी व इतर गावकऱ्यांना ही गोष्ट कळली आणि तेव्हापासून शनीश्वराचा शनिवारी तेल वाहाण्याची प्रथा सुरू झाली कारण शनिदेवाची पूजा शनिवारी केली जाते

41

शेवली सूतबाई चिडली कारण निच्या कामाना आधीच उशीर झालेला होता त्यातून निच्या म्नात एक शका झाली ह्याच भिकाऱ्याने मागल्या शनिवारी घरात येऊन सगळे जेवण तर संपवले नसेल? झरातने पीठ, भाज्यादखील बहुतेक ह्यानेच चोरल्या असतील का? ती एकदम ओरडली अरे भायल्या! मकी तूच आमच्या घरातने पीठ तेल नि भाज्या चोरून नेल्या असल्या पाहिजेत, आताच्या आता झूत चालता हो पाहु!

भिकाऱ्याने हा आरोप नाकारीत म्हटले, 'अहो बाई मी खरच चोर नाही मी कशाचा चोरी करीम? मला फक्त थोडे तेल वा आणि एक भाकरी! तुमच्या सुखासाठी मी प्रार्थना करीन व्हा!'

"मला तुम्हा प्रार्थनेची आणि अग्निवादाची मूठोच गरज नाही मर का!" तिने ठसक्यात उत्तर

ऑक्टोबर २००४

दिले आत जाऊन तिने एक काठी आणली आणि ती त्या भिकाऱ्याला दाखवत मी म्हणाली, "आता जातोस की तुला हा बडगा दाखवून घालवायला हवा"

"बाई तुम्ही मला दम देताय होय? धावा, जो स्वयंपाक आज ज्याच्यासाठी तुम्ही बनवणार आहात, ते ब्रह्म ते आज स्वीकारणार नाहीत भिकाऱ्याने तिच्याकडे तोंडून बघत म्हटले, आणि नंतर तो निघून गेला,

सूनबाईला वाटले की हा एक वेडा असावा, म्हणून तिने त्याच्याकडे विशेष लक्ष दिले नाही तिने स्वयंपाक केला आणि ती हा सर्व मंडळींची वाट बघत बसली ते जेव्हा जेवायला बसले तेव्हा तिने भाड्यावरची झांकणे काढली आणि काय गोंधळ! एका भाड्यात सगळीकडे किडे बळबळत होते, दुसऱ्या भाड्यात माशा भोगवत होते आणि तिसऱ्या भाड्यात तर मुंग्या आणि मुंगळे फिरत होते तिने गळा काढला आणि रडतारडत ती स्वयंपाकघरात धावली

परसगाचे गाभीर्य शेतकऱ्याच्या लक्षात आले आपल्यावर देवाचा कोप झालेला आहे. आपण कुठेतरी चुकलो आहोत, त्याचा अपमान केला आहे. नाहीतर गेल्या शनिवारी आणि आज, असं अश्रित का घडाव? आपण काहीतरी उपाय यामाठी करायलाच हवा!"

शेतकरी घोरल्या मुताला वेळून दुकानात गेला पीठ भाज्या तेल बगैरे सामान त्यांनी विकत आणले आणि त्या तिथीजर्णीना स्वयंपाक करायला सांगितला

नंतरच्या शनिवारी पुन्हा धाकट्या सुनेक घरी

चावोबा

रातून स्वयंपाक करायची बंद आली ती स्वयंपाकाचा सुरवात करणार तीच तो ओढखीचा आवाज पुन्हा ऐकू आला तो भिकारी नेतासाठी वाचना करीत होता धाकटी सूतबाई बाहेर आली आणि तिने विचारले, "काही दिवसापूर्वी नू इथे आला होतास आणि मी तुला तेल दिले होते अजून तुम्हा अणवराचे पुरव आणि खाज कमी झाली नाही का?" ती आत गेली आणि तिने नेलाचे भाडे आणवें त्याच्या हाताच्या खळग्यात तिने तेल ओतले आणि ती म्हणाली 'तु तेल भाव आणि जरा वेळाने तळ्यावर जाऊन आघोळ कर, पसल जावाय की मी तुला जेवायला देते थोडसा!

त्याने येताना पुन्हा पानाची पत्राचळ फलन आणली तिने दिलेले जेवण तो जेवला आणि त्याने निला आर्षाबाई दिला, 'तुला नि तुम्हा नवऱ्याला दीर्घायुय लाभो!'

निघून जातजाना त्याने ती पत्राचळ पुन्हा बळचणीला खोचली आणि ती चालत झाला त्याचे हे वृत्त सुनेने पाहिले, परंतु ती काहीही बोलली नाही

सध्याकाळीं तिने रिजवलेने स्वादिष्ट भोजन सर्वांनी चर्चाने खाव्हं शेतकरी नंतर म्हणाला, 'हे सगळे विचित्र बघतय एका शनिवारी, अन्न नाहीत होते, नंतरच्या शनिवारी अन्नाने अळ्या किडे होत्या आणि आज जर साधे जेवण चविष्ट बनतय देवाचा हाण आता मत्तता दितायय!"

धाकटी सूत सर्वांना वाढून नंतर जेवायला बसली जेवताना तिने त्या भिकाऱ्याने दोन्ही शनिवारी येऊन तेल मागितले ती गोष्ट सांगितली तिने दिलेले जेवण जेवल्यानंतर त्याने ती पत्राचळ चावोबा

बाहेरच बळचणीला खोचल्याने सांगितले

शेतकरी लगेच उठला आणि त्या पत्राचळी कुठे ठेवल्या होत्या तिथे पाहण्याला गेला त्या निषेच होत्या शेतकऱ्याने एक पत्राचळ ओढली तर त्यात हिरेमाणकें भरलेली होती त्याने दुसरी पत्राचळ खाली काढली तर त्यात सोन्याच्या मोहरा भरलेल्या होत्या. शेतकरी, त्याचे मुलगे व सुता सगळेजण थक होऊन बघत राहिले थोरल्या आणि मधल्या सुनेला त्या भिकाऱ्याची आठवण झाली दोघीचणींनी त्याला सगावून हाकलून दिले होते

शेतकरी म्हणाला "मला वाटत की भिकाऱ्याचे रूप धेऊन शनीश्वर देवच आपल्या घरी आला होता आता तो प्रसन्न झालेला आहे

त्याचे शेजारीगाजारी व इतर गावकऱ्यांना ही गोष्ट कळली आणि तेव्हापासून शनीश्वराचा शनिवारी तेल वाहाण्याची प्रथा सुरू झाली कारण शनिदेवाची पूजा शनिवारी केली जाते

41

पंचायुध

ब्रह्मवत काशी येथे राज्य करीत असता नोणे मन्वाना युवराज म्हणून अवतार धारण केला. वारशाच्या दिवशी निमिराहल्या देशातून वार विद्वान व अनेक ज्योतिषी आले ते राजाला म्हणाले - आपला हा मुलगा कोणी थोर मंडापुरूस दिसतो आहे. पंचायुधे धारण करून हा जगजेता होईल आणि शूर पराक्रमी म्हणून याचा नावचौकिक होईल. म्हणून मुलाले नांव पंचायुध असेच ठेवण्यात आले.

काही काळ लोटला मुलाला समजूत येऊ लागली, तेव्हा राजाने त्याला गांधार देशाच्या तक्षशिला नगरीतील एका सुप्रसिद्ध गुरूकृष्ण विद्याभ्यासासाठी पाठविले.

पंचायुधने तक्षशिला येथील गुरूकृष्ण काही काळ अभ्यास केला व सर्व विद्यांमध्ये तो परागत झाला. गुरूकृष्णाने समावर्तन सस्कार झाल्यावर प्री निधतेवेळी कुलगुरूने शिष्याला आशीर्वाद देऊन पांच आयुधे दिली. गुरूवर्याचा निरोप घेऊन पंचायुध काशीला परत निघावा.

पंचायुधाला वाटेवर एक भयंकर अराण्य लागले त्या अराण्यांतून चालत असता पंचायुधाला वाटेत काही चक्री व मुनी भेटले. ते म्हणाले - "बाबा रे, मुला पाहिले तर तू ज्याने पारच लहान दिसतो आहेस." या सनात रोमाच नावाचा एक भयंकर राक्षस राहतो आहे. तू त्याच्या दृष्टीस पडलास तर तो मुला जिवंत सोडणार नाही. म्हणून तू या वाटेने न शता दुसऱ्या वाटेने जा."

पराक्रमी पंचायुधाच्या मनाचा मुनींच्या त्या सल्ल्याचा काही एक परिणाम झाला नाही. त्याने त्याच्या म्हणण्याकडे दुर्लक्ष केले व तो त्याच आश्रममार्गे पुढे निघाला. वाटेत एका जामी त्याला लाडामाडापयद उंच व अंबादंभ देहधारी व मरु राक्षस भेटला.

तो राक्षस दिसायला भयंकराच होता. त्याचे डोकं हर्निमसारखं मोठं होतं. त्याला अग पाखडणारे दोळे होते आणि हत्तीच्या सारखेच दांत मोठे सुळे देखील होते, शिवाय सर्व अंगावर अस्त्रलाशांमध्ये नाचताय केम्ही होते.

रोमाच राक्षस पंचायुधाच्या वाटेवर आढळा उभा राहून हुकारला - "कोण रे तू? कोठे निघावास?" उभा रहा! या जगलत पाऊल टाकायला तुझी छाती कशी झाली? माझे नाव ऐकूनच तोंड धरधर कापताना मी तुला अशा गिळतो!

पंचायुध त्रासूझा न भिता म्हणाला - "राक्षस राजा मी सर्व कळल्यावरच या वाटेने आलो आहे. खबरदार तू जवळ आलास तरा." असे दखवून पंचायुधने धनुष्यावर बाण बटवून नेम धरला व राक्षसाक सोडला.

ता बाण राक्षसाने अगात घातले. या कातड्याला लागला, राक्षसाला लागलाच नाही. तेव्हा पंचायुधाने बाणातून बाण खोडून रोमाचावर शस्त्रहीन केली. परंतु तो प्रयत्नही निष्फळ ठरला. शस्त्रहीन पंचायुधाने दिवशी बाण सोडले. परंतु त्यामुळे सुद्धा राक्षसाचे काहीही नुकसान झाले नाही.

अतः मात्र राक्षस मोठ्याने हुकारला व पंचायुधावर धावला. पंचायुधाने आपली तलवार उपसली व राक्षसावर वार केला. परंतु राक्षस जागचा हलतासुद्धा नाही.

तेव्हा पंचायुध राक्षसाना म्हणाला - "तू आपल्या मूर्खपणाने मला ओळखलेले दिसत नाहीस. माहा नाव पंचायुध आहे, तक्षशिला येथील मी या अराण्यांत पाऊल टाकताना फक्त आपल्या आयुधांवरच अवलंबून राहून इकडे आलो नाही." असे म्हणत पंचायुधने मूठ आवळून राक्षसाला एक ठासा दिला. राक्षस जागचा हलता नाही.

राक्षस आंघोरी झमला व म्हणाला - "बरो! तुझे हे धाडस पाहून तू कोणी तपस्वी माणूस असशीलच. मला वाटत नव्हती. माझ्यासारख्या प्रलयभयंकराशी युद्ध करायचे माहास तू दाखविलेस. इतर लोक मला नुसतं पाहूनच बेशुद्ध होऊन पडतात. मग तुला माझी भीति न वाटण्याचे काय कारणा?"

जादवीबा

“भय वाटण्याचे काणच को असावे?” जो जन्मतो त्याला मरण हे भ्रमनेच। शिवाय माझ्या अगात वज्रयुधासारखे एक खडग आहे. ते खडग म्हणजे ज्ञान. तू मला मिळालेस तर ते खडग तुला उभे पडून काढील!”

राक्षस एक दोन क्षणच विचार करीत राहिल्यावर म्हणाला - “पोप तू म्हणालास त्यात काही अर्थ असावा” असे मला वाटू लागले आहे! ते काही असो एवढे खरे की तू निर्भय आहेस, आणि शूर पराक्रमीही आहेस. मी तुझ्याभारल्याला मिळायचं म्हटलं तरी कदाचित् पचनू शकणार नाही. आता तू तुला जिकडे जावयाचे असेल तिकडे खुरगल जा.”

पंचायुधरूप अकार, श्रेतलेल्या बोधिसत्त्वानी तणाच राक्षसाला आगिर्वाद दिला व म्हटले - “तू मला सोडलेस. कीकच झाले पसतु तुझ पुढे काय? तू शिनीदा या जगात जन्म घेऊन कुकर्म करीत निकृष्ट जीवन जगत राहिला आहेस. आणि अज्ञान अंधकारात कोणास ठाऊक किती काळ धटकन राहिला आहेस? तू आणखी कितीही दिवस नाही, नर युगानुयुगे जिवंत राहिलस, तरी तुला मनी नाही का?”

ऑक्टोबर २००४

44

चाबोबा

तर मग महात्मन, या अज्ञानांधकारातून बाहेर निघायला काही मार्ग आहे का? असला तर कृपा करून सांगा, 'राक्षसाने विचारले

तू या अणयात राहून अरण्यमार्गाने येणाऱ्या जाणाऱ्यांचा बंध करून त्यांना खातोस व अशा तऱ्हेने तू आपले पाप वाढवीत आहेस. तुझी प्रापकर्मं जितकी वाढत जातील, तुला नितकाच जास्त काळ हा निकृष्ट राक्षसजन्मच मिळणार, तुला मोक्ष लाभ मिळणेच शक्य नाही. तुला स्वतः मानवपैनीतच जन्म हवा असेल तर तू प्रापकृत्ये क्षाम्याचे सोडून दे।” असा उपदेश करून बोधिसत्त्वानी त्या राक्षसाला मानवाचे हित व्हावे, यासाठी त्याने पालन करण्यालायक व पुण्यपारीस आवश्यक असलेली पांच सूत्रे रागितली व अथय पानवन्व आणणारी पांच तरे मागितली.

त्या दिवसापासून रोमांच राक्षसाने आपली राक्षसी कृत्ये सोडली आणि तो त्या अरण्यमार्गे येणाऱ्या लोकांचा अतिथि सत्कार करू लागला आणि धर्मबुद्धी नाथे प्रसिद्ध झाला.

अशा तऱ्हेने बोधिसत्त्वाच्या उपदेशामुळे भयकर राक्षस देखील सन्मार्गाने चालू लागला.

विष्णु पुराण

श्रीमतीच्या स्वयंवराला अनेक देशाचे राजे बिलोकाचे प्रमुख हुंजर हातें विष्णूचे रूप घेऊन नारदाने स्वयंवराच्या मांडवात पाऊल टाकताच सूर्य खडखडा हसू लागले. आपले तोंड माकडासारखे बदलले असल्याचे कळल्यावर नारदाच्या तळपायाची आग मस्तकापर्यंत गेली.

श्रीमतीने विष्णूचे स्मरण केले त्याबोबर विष्णु प्रकट झाला. श्रीमतीने विष्णूला वरमाळा घालून त्याला वरले आणि वैकुंठाची गेली.

ते पाहून नारद जास्तच चिडला आणि पर्वताबरोबर तो अवरीषावर सतापला. आणि विचारले तेव्हा श्रीमतीला विष्णूस दिल्याबद्दल अवरीषाचा स्मरण करणाऱ्याचे ठरवून त्याला शाप द्यायला तयार झाला. तेव्हा विष्णूचे सुदर्शन चक्र त्याच्या पाठीस लागले.

पर्वत व नाद दोघे वैकुंठाची घावले तसे

श्रीमतीसह विष्णूला घाहून नारद जास्तच भडकला व म्हणाला - “तू मुद्दाम श्रीमतीपासून म्हणजे आपल्या बायकोपासून निराळा होऊन फिरविलेने विलास धरशील. मला माकडाचे तोंड देऊन तू फसविलेस. तर मुला त्या माकडाचीच मदत घ्यावी लागेल!” या शब्दात नारदाने विष्णूला शाप दिला.

नारदाचा तो शाप ऐकून विष्णूने फक्त स्मित केले. श्रीमती लक्ष्मीचे रूप घेऊन आली. ते घडले त्याबद्दल लजित नारदाने व गर्वनाथ विष्णूचे चरण घकडले.

नारदाने आपल्या अश्रुती विष्णूचे चरण घुतले आणि शाप देऊन पोखळ केल्याबद्दल तो दुःख करू लागला. तेव्हा विष्णू नारदाच्या डोक्याचा हात ठेवून म्हणाला - “तू जेकाळवेना आहेस. तुझ्या मुखानून जे शब्द बाहेर पडले आहेत ते

१० दुर्वासचा सर्वभग

अमोघ आहेत तुझ्या तोंडून जो शपथ बाहेर पडला तो माझ्याच सकल्याने मी रामावतार घेईन ते लोककल्याणार्थच होणार!

तेव्हापासून अंबरीष राजाचा कोणाकडूनही नसा प्राप्त होणार नाही व सुदर्शन चक्र त्याच्या रक्षणार्थ सनत हजर राहील, असे विष्णूने सांगितले.

दुर्वास ऋषीला तपोवलाबरोबर रागही तेवढाच जास्ती होता. एकदा ते आपल्या प्राश्रमानून निघत असताना आनंदातिरेकाने विष्णूचे स्तोत्र गान नरद सयोर आला.

‘ओ हो नरद! वाटला कळ लावून कोठे तरी भयंकर घोटपूजा करून घेतलेली दिसते आहे! या शब्दाने नारदाची थड्डा केली. दुर्वास ऋषींनी नारदाने डोळे उघडून तीनतीनदां बोकून दुर्वास ऋषींना नमस्कार करून म्हटले ‘तस

काही नाही, मुनीवर्या! विष्णूभक्ताला पाहून मला परमानंद होतो मी देहभान बिभळून जातो श्री आतांच अंबरीष राजाला भेटून परत येतो आहे!

‘अंबरीष इतका मोठा भक्त आहे का?’ दुर्वास ऋषींनी संकित होऊन विचारले.

होय, महामुने! विष्णूचा कृपापल असा तो शेर राजर्षी भक्त आहे. एकादशी व्रत व द्वादशीचे पारणे हे त्याला आपल्या प्राणापेक्षाही जास्त प्रिय आहेत. नारद म्हणाला,

‘नारदा, त्या राजाची एवढी मोठी स्तुती करतो आहेस?’ दुर्वासानी विचारले.

‘त्याला भेटा म्हणजे कळेल की मी ही खात्री स्तुती करीत नाही. तुमच्यासारख्या श्रेष्ठ मुनिवर्यांनी त्याच्या श्राला पावन केले तर त्याचा जन्म धन्य होईल. मी म्हणतो ते सत्य नर होईलच तो आणखी जास्त स्तुतीला पात्र ठरेल!’ नारद नारायण नामाचा जप करीत पुढे निघून गेला.

नरद म्हणाला ते ऐकून दुर्वासाला जणू काही आव्हानच मिळाले. ते सगळे अंबरीष राजाकडे निघाले.

दुर्वास ऋषी आले तेव्हा एकादशी व्रत संपवून अंबरीष राजा द्वादशीचे पारण करण्याच्या तयारीत होता. राजाला परमानंद झाला. त्याने मुनिवर्यांची पादपूजा केली व द्वादशीच्या पारणे प्रसंगी जेवाण्याचे निमंत्रण दिले.

नदीवर स्नानसंध्याची आरंभून येतो असे समजून दुर्वास स्नानाला गेले. बराच वेळ झाला तरी परतले नाहीत. द्वादशी संपण्याची घडी बघळ येत होती. द्वादशीला पारण केले नाही तर व्रतभंग होण्याची भीती बसू लागली. अतिशय अभ्या-

गताच्या आधी काही खाणे म्हणजे आचारविरुद्ध होते.

तेव्हा सज्जगुने ‘पाण्याचे काही थेंब प्राशन केल्यास व्रतभंग होणार नाही आणि पाहण्याला सोडून जेवण्याचा दोषही नागणार नाही.’ असे सांगितले. तेव्हा राजाने जलप्राशन करून द्वादशीचे पारण केले.

त्याच वेळी द्वादशी संपून अ्योदशी सुरू झाल्याचे माहीन असूनही दुर्वास ऋषी मूढपणे उशिरा आले व राजाने द्वादशीचे पारण केल्याचे कळताच मतापले त्यांनी आपली बटा खोदली आणि क्रुद्ध होऊन म्हणाले.

‘ए राजाघमा! विष्णूभक्त म्हणून नाटक करतोस आणि अतिशय अभ्यागतचा अपमान करतोस का? माझाच अपमान करायला तू निधानास तुला यापुढे जिवन राहायला नुसत्याजवळ किती प्राण आहेत?’ माझे नाव ऐकून त्रिलोक आणि त्रिमूर्ती थरथर कापतात. माझा शाप हा अमोघ आहे. तुला पापात्म्याची गति प्राप्त होवो!’ ते ऐकून अंबरीष राजा दुर्वासच्या चरणावर तोळण घालून म्हणाला. ‘ऋषीवर्या! व्रतभंग होऊ नये यासाठी मी फक्त जलप्राशन केले. मला क्षमा करा, अशी विनंती करता!’

दुर्वासानी अंबरीषाच्या डोक्याला लाथने मारले थ म्हणाले. ‘दुर्वासाच्या शब्दकोशात क्षमा हा शब्दच नाही! भक्ती की तपश्चर्या दोन्हीत कोणती घोर हे तू जाण! स्वतःच पाहशील!’

दुर्वासाच्या तपश्चर्येचा महिमा त्याच्या बटेत गुप्तरूपे असतो. त्यांनी एक लांबशी बट उपटून दुर्वास ह्याताने योगदंड घेतला आणि ती चावीबा

बट झगडली. त्या बटेतून ठिणग्या बाहेर आल्या आणि त्याच्या पाठोपाठ काळा धूर निघून तो आकाशात जाऊन भिडला. त्या धुरातून एक भयंकर कृत्या निघाली.

ती कृत्या भरजली आणि अंबरीषाला गिळायला आयली. भयंकर जीभ काढून पुढे सरसावली. त्या पाठोपाठ विष्णूच्या कृपेने त्याचे सुदर्शन चक्र दुर्वास ऋषींच्या आणि त्या कृत्येच्या प्राठीस लागले. त्याने त्या कृत्येचा सहाय केला, तिचे तुकडे तुकडे झालेले पाहून दुर्वास ऋषी भयकपित झाले.

कृत्येचा सहाय केल्यावर सुदर्शन चक्र दुर्वास ऋषींवर क्षवल.

दुर्वास ऋषींनी आपली एक बट आपल्या बटेतून उपटली. त्या बरोबर दुर्वास ऋषींच्या रक्षणार्थ वज्राचा एक पर्वतच उभा राहिला.

सुदर्शन चक्राने त्या पर्वताच्या ठिकाण्या उडविल्या आणि ते दुर्वासवर आले

दुर्वासने आणखी एक बट उघडून सुदर्शन चक्रावर हाकली त्यामधली बर्फाचा एक डोंगरच मध्ये उभा राहिला सुदर्शन चक्रातून निघालेल्या ज्वाळांनी तो पर्वत विरबळून गेला

दुर्वास ऋषी पळू लागले, तव्हा सुदर्शन चक्राचा ताप असख्य होऊन त्याची अंटाच भस्म झाली अशा तऱ्हेने दुर्वास ऋषीची सर्व तप शक्ती नष्ट झाली

डोंगर, पर्वत, बंदी आणि ओढे पार करून दुर्वास ऋषी थावत पळत होते त्याच्या पाठीस सुदर्शन चक्र लागले होते मुनिवर्यांना त्याने भिलो काचें प्रपण करविले, दुर्वास ऋषी ब्रह्मलोकात पळत येत असता नारदाने त्यांना पाहिले व खडखडा हसून तो म्हणाला - "अहो

दुर्वास ऋषीच ना? कोठे पळता आहा? " परंतु त्यांनी त्याचे उत्तर दितच नाही पाठीस लागलेल्या सुदर्शन चक्राकड बोट दाखवून ते पुढे पळतच राहिले आणि ब्रह्मदेवासमोर घेऊन त्यांनी माष्टान नमस्कार घातला

'मी विष्णूच्या नाभिकमलातून जन्मलो, मी काय करू शकणार? मी सुदर्शन चक्रापपरून तुझे संरक्षण करू शकेन असे तुला कसे काय वाटले, दुर्वासा?" ब्रह्मदेवाने विचारले

1 ब्रह्मदेव म्हणून मी आलो, तर तुझा एकदाच का पराक्रम? माझे संक्षण करण्याचा तो महादेव शक्य आहे र " ऋषा म्हणाले

'होय, होय रे दुर्वासा! ते बराबर आहे तुला कैलासलोकी जितके तवकर जाता येईल तितके तवकर जा,' ब्रह्मदेवाने रमंगेतले

कैलासलोकी जाऊन दुर्वासाने शंकराच्या पायधरम्या केल्या की कसेही करून संक्षण करा! 'ते सुदर्शनचक्र विष्णूचे आहे त्याला अडवून त्याच्याशी वितुष्ट आणि म्हणतोस का? तू जी अहंकार दर्शविलास त्याचे तुला उत्तर मिळणार नाही म्हणतोस का? जा! जा! ' शंकर म्हणाला

दुर्वास ऋषी वैकुण्ठलोकी गेले आणि विष्णूनेमार् शच्छल प्रार्थना करून म्हणाले - "आयले हे सुदर्शनचक्र मागे घे!"

"अंबरीषाच्या संक्षणाची जबाबदारी सुदर्शन चक्रावर मी कव्हसू टाकली होती तेव्हा अस्ता मी काय करू म्हणता ऋषिये? तुम्ही अंबरीषा कडेच जाऊन त्याला सुदर्शनचक्र मागे घ्यायला सांगा!" विष्णू म्हणाला.

दुर्वास हातास होऊन उठले त्याचा अहंकार लयाला गेला त्याचे मुडून तर आधीच झाले होते त्याचे सर्व तपोबल पूर्णपणे नष्ट झाले होते मकीसमोर नपोबल कूचकामाचे असल्याचा प्रत्यय आला शंबरी अंबरीष राजाकड ऋषी निघत चक्र घातपणे पाठीमागून जात होते दुर्वास ऋषी अंबरीषाचे पाय घरायला बकत असता अंबरीषाने मध्येच त्यांना थांबविले व सुदर्शन चक्राला थांबा 'म्हणून खूप केली चक्र मागे फिरले व अहस्य झाले

विष्णूच्या अप्रगण्य ग्रिध्यामध्ये अंबरीषाने नाव त्रिसंभायी झाले

सूर्यवंशी राजात गाधी हा एक प्रमुख राजा होता गाधीचा मुलगा तोंच विश्वामित्र त्यांनी कृताश्वजवळ धनुर्विद्या शिकून घेतली होती

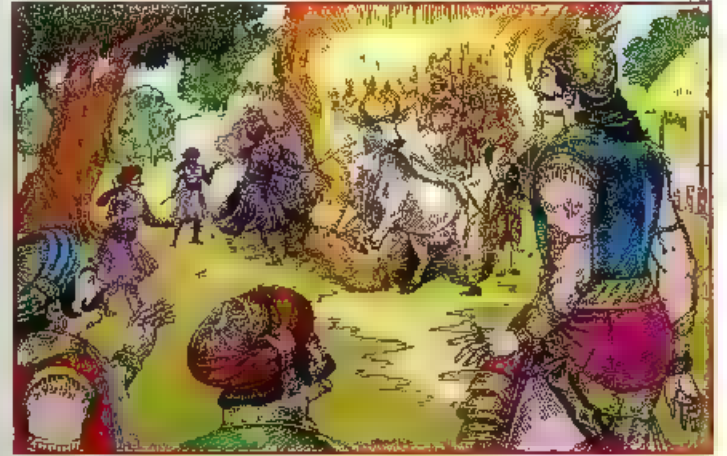
त्यांनी अनेक अस्त्रे संपादन केली

विश्वामित्र गाधीवर असल्यावर एकदा वशिष्ठ ऋषींच्या आश्रमात गेले वशिष्ठ ऋषींकडे एक होमधेनू होती तिच्या कृपाप्रसादाने त्यांनी विदयामित्राचे व त्याच्याबरोबर आलेल्या सत्य ऋषदारांचे उत्तम आदरनिधाय केले

मी दहा लक्ष घेऊ देतो, मला ती होमधेनू द्या ' विश्वामित्राने वसिष्ठाजवळ विनती केली वसिष्ठ ऋषींनी नकार दिला

विश्वामित्र बळजबरीने आपल्या सैन्याच्या मदतीने त्या गाईला ओढून नेऊ लागले तेव्हा वसिष्ठानी आपल्या तपोबलाने गाईच्या अंगातून अनेक शबर योद्धे निर्मिले

त्या शबर योद्ध्यांनी विश्वामित्राच्या सैन्याच्या सहार केला आणि त्यांना पळवून लावले

राजा होऊन राज्य करण्यापेक्षा तपश्चर्या करून धोरण मिळविणे जस्त श्रेयस्कर, असा विचार करून विश्वामित्रांनी सिंहासन सोडले व अनेक वर्षे शेर तपश्चर्या केली आणि वसिष्ठ ऋषी इतकाच धोर असल्याचे म्हणविले.

तेव्हापासून विश्वामित्र वसिष्ठ ऋषीहून शेर असल्याचे म्हणविण्यासाठी चढाओढ करू लागला.

रावणाचे अनुयायी आर्यावर्तात येऊन ऋषीमुनींच्या आश्रमात शिरून त्याच्या होम आदी धार्मिक कार्यात किंवा आणू लागले ऋषी व मुनींना त्रास देऊ लागले. आधर्माचा भाग लावू लागले.

विश्वामित्रांनी एक मोठा यज्ञ करण्याचे ठरविले. महीच, आणि सुवाड राक्षस तो यज्ञ होऊन वर यासाठी विघ्न आणू लागले. त्यांच्या बावांची राक्षसीय ही यज्ञ विध्वंस करू लागली.

विश्वामित्रांना यज्ञकार्यात विघ्न येत असलेली पाहून फार काळजी वाटली व ते हिमालय पर्वतात सिद्धाश्रमात जाऊन समाधी धरून बसले.

त्या समाधीत विश्वामित्रांना विघ्न येत राहून जन्म घेऊन गमरूप अवतार धारण केला असल्याचे कळले. लोककल्याण करण्यासाठी अवतार धारण करणाऱ्याला वसिष्ठ ऋषींनी कितीही शास्त्रावेद्या शिकविली तरी ती राक्षसांचा सह्या करायला उपयोगी पडणार नाही. शास्त्रावेद्या धनुर्युद्धा शिकून घेणे आवश्यक आहे. ती विद्या शिकवीत असा गुहे रामाला हवा. रामाला अस्त्रविद्या तपदेश करण्याची शक्ती विश्वामित्रांकडे होती.

विश्वामित्रांना समाधी धरून बसले असता लक्ष्मीने लोता या नावाचे जनकजाकडे जन्म घेतला असल्याचेही दिसले. सीता व राम यांचा विवाह झाला पाहिजे.

रामाच्या हस्तीने आपले यज्ञकार्य निर्विघ्न पार चढू शकेल. आपल्याला माहीत असलेली सर्व शास्त्रावेद्या रामाला शिकवून आपण त्याला राक्षसांचा संहार करायला तयार केले पाहिजे. अशी प्रेरणा विश्वामित्र ऋषींना झाली. ते रामाला घेऊन येण्यासाठी असोद्योगी निघाले.

ऑक्टोबर २००४

50

चांदोबा

विविध संस्कृतीतल्या कहाण्या

कोरियाची एक सुख कथा

भुतांची पिशवी

एका श्रीमंत जोडप्याला जिन हो नावाचा एकुलता एक पुत्रगा होता. जिन होचे संगोपन करायला त्याच्या आईवडिलांनी एक व्यस्कर नोकर ठेवला होता. त्या नोकराचे नांव होते वान. क्यून त्याच्याकडे गोष्टींचा खजिनाच होता. काही गोष्टींमध्ये अयानक विषारी साप होते. क्रूर बाघ सिंह होते, तर कांदी काडी गोष्टीत सुंदर राजकन्या, सुखभाची पत्न्या धाडसी नायक आणि दयाळू राजेरण्योही असत.

पण वान क्यूनच्या प्रत्येक गोष्टीत एखादे तरी भूत असत. जिन होला या गोष्टी ऐकायला प्रतिसाद प्रचंडावाऱ्या म्हणून त्या गोष्टी इतानी ऐकू नयेत असं त्याला वाटत असे. आपल्या मित्रांना तो या गोष्टी सांगत नसे, आणि त्याच्या

नोकराने इतरांच्यातसेच या गोष्टी सांगूनदेत असत. त्याचा आग्रह होता. त्यामुळे या गोष्टीमधली सगळी भूते त्याच्याकडेच बंदी वगून राहात होती.

त्याचा नोकर व कथावंत्हाळ भ्रमणाचा वान क्यूनने एक कातडी कामचलाऊ पैली बनवली होती. बटव्यासारखे बंद असलेली ती पैली भिंतीवरती खुटीला टांगलेली होती. दर रात्री झोपायला जाण्यापूर्वी जिन-होला गोष्ट सांगताना वान-क्यून ती पैली आपल्या माखीवर ठेवी आणि गोष्ट संपली की पैलीचे बंद जरा सैलसर करी. गोष्टीतले भूत पैलीत जाऊन बसे. तीच गोष्ट जेव्हा पुन्हा सांगितली जाई त्याचवेळी फक्त ते भूत बाहेर येऊ शके. खुटीला पैली टागायच्यापूर्वी वानक्यून तिचे बंद अगदी घट्ट बांधून ठेवीत असे.

हा क्रम कित्येक दिवस, आठवडे, महिने आणि वर्षे असाच चालू राहिला. या काळात जिन हो किंवा वान क्यूनने कोणतीही गोष्ट दुसऱ्याला सांगितली नाही. आणि ती भूते त्या धैर्यीत बंद होऊन राहिली. आपण केव्हा तरी मुक्त होऊ शकू ही त्याची आशा केव्हाच माबळली होती.

कहाणी सांगताना आणि ऐकताना जिन-हो आणि वान क्यून इतके उत्तमाही आणि उत्तेजित होत असत की त्या कातडी पैलीतल्या भुतांची मुणभुण त्यांना ऐकायला येत नसे.

जिन हो पंधरा वर्षांचा झाला, हे कुणाच्या

ऑक्टोबर २००४

लक्षांतच आलं नव्हतं. कोरियांतल्या त्या काळच्या प्रथेनुसार आता तो लग्नाच्या वयाचा झाला होता, त्याच्या आईवडिलांनी एक सुंदरशी मुलगी शोधून ठेवली होती. ती होती एका धनवान व्यापाऱ्याची मुलगी मिन-जी! त्यांचे लग्न ठरले. "लौकरच लग्नाचा दिवस उज्जाळला. उजाडताच जिन-हो व त्याचे वडील समारंभासाठी वधूच्या घरी जाण्यासाठी तयार झाले. घरांत इतरेजून जे मागे राहिले होते, ते नववधूच्या स्वागतासाठी तयारी करण्यांत गुंतले.

म्हातारा सेवक वान-क्यून घरीच थांबला होता. तो घराच्या कानाकोपऱ्यांत हिंडून सगळीकडे सारी तयारी व व्यवस्था ठीक आहे की नाही, याची पाहणी करीत होता. त्याने एकवार जिन-होच्या शयनगृहांत डोकावून पाहिले. कांहीनण कुजकुजत आहेत असं त्याला वाटलं. थोडा वेळ तो तिथेच थांबला आणि

लग्नपूर्वक ते आवाज ऐकत बसला. अचानक त्याचे लक्ष त्या कातडी धैलीकडे गेले. ती पिशवी हलत होती आणि थरथरतही होती. तो कुजकुजीचा आवाज त्या धैलीमधल्या भुतांचा होता असा वान-क्यूनने तर्क केला. चोरपावलाने तो पिशवीखेवळ येऊन थांबला आणि त्यांचे बोलणे ऐकू लागला. ती भुते आपापसांत बोलत होती.

"आज ह्या मुलाचे लग्न होणार आहे. आपल्याला त्याने या पिशवीत जखडून ठेवले आहे, त्याला आज सूड घेता येईल. आपण त्याला मारून टाकू या. ती मेल्यानंतर कुणीतरी येऊन ही धैली उघडेल आणि तेव्हा आपण लगळेजण मुक्त होऊं."

"हो, हो, तसंच करू या. पण कसं करणार?"
"आता मी विचारी विहिरीचे भूत आहे, नवरातुलगा ज्या मार्गाने वधूच्या घरी जाईल, त्याच्या वाटेवरची विहीर मी विचारी पाण्याने भरून, त्याला तहान वागेल आणि तो नक्की त्या विहिरीचे पाणी पिईल. आणि मग... हा. हा... हा!"

"फार छान कल्पना आहे हा! जर तो पाण्यासाठी थांबला नाही, तर मी विचारी फळ झाडाच्या गोष्टीचे भूत आहे. मी त्याच्या वाटेत इतक्या खाली फांचा वांकवीन की फांदीवरची सुंदर दसाळ फळं तोडण्याचा त्याला मोह होईल, आणि नंतर काय... हा... हा... हा!"

"जरी तो वधूच्या घरी पाणी न शिंता आणि फळं न खाता पोचला, तरी माझ्या गोष्टीत एक नसम विचारी धरदार पते आहे. ते मी दारजवळ येऊन तेराही उशीखाली लपवीन. त्याने त्याच्यावर पांथ ठेवला की मग काय... हा... हा... हा!"

"आणि यांतूनही जरी तो वाचलाच तरी माझ्या गोष्टीत तर एक दुष्ट सर्प आहे. तो वधूच्या गार्दीखाली लपेल. रात्री तो बाहेर येईल आणि नवऱ्या मुलाला चाबेल, आणि तेव्हा तर... हा... हा... हा!" "फार छान, फारच छान!" दुसऱ्या भुतांनी एकदम दुजोरा दिला.

म्हातारा वान-क्यून हा सज्जन, स्वामीभक्त सेवक होता आणि जिन-होवर त्याचे फार प्रेम होते. त्या भुतांनी रचलेला हा कट ऐकून तो फार वाचला. त्याला माहीत होतं की जरी ती भुते त्या धैलीत अडकलेली होती, तरी त्यांना दुष्टाचा करण्याची शक्ती जल्म होती.

वान-क्यून आपल्या मालकाकडे गेला. मावक एका पांढऱ्या शुभ्र घोड्यावर स्वार झालेला होता. "मावक, आजचा हा दिवस फारच महत्त्वाचा आहे, छोटेया मालकांच्या घोड्याच्या पुढे लग्नम धरून चालत जावे अशी माझी इच्छा आहे!" वान-क्यूनने विनंती केली.

"फारच छान हा! तुला माझी परवानगी आहे." जिन-होच्या पित्याने आनंदाने सांगितलं. वान-क्यून फारच खूष झाला. लग्नाच्या भिरवणुकीत त्याला मानाचे स्थान मिळाले होते म्हणून नव्हे, तर आता वाटेत येणाऱ्या प्रत्येक संकटातून तो आपल्या मावकाचा प्राण वाचवू शकला असला.

वान-क्यूनला जी भीती वाटत होती त्याचप्रमाणे झालं. जिन-होने वाटेत एक विहीर बसितली आणि तिथे थांबून त्या विहिरीतले पेलापर पाणी प्यायला मागितले. आता वान-क्यूनला तर ते विचारी पाणी शिनहोला घाबचं नव्हतं. तो म्हणाला, "छोटे मालक, पाणी

काढायला वेळ लागेल. आणि तसेपर्यंत थांबून राहिलं तर तुम्ही घामेजून जाऊ. उम पहा मा कित्ती कडक आहे तो! आणि हा नवखेयाचा पोशाख घामाच्या डागमुळे खराब होईल."

जिन-होला तर खूप तहान लागली होती. पण त्याला वान-क्यूनचे म्हणणे पटलं. त्याने घोड्याला थापटी दिली. बराच अंतरावर गेल्यानंतर जिन-होला स्तब्धतेतून सदास फळाचे झाड दिसले. "अरेच! ही फळे खाऊन माझी तहान भागेल. वाव-क्यून माझ्यासाठी कांही फळे तोडून या ना!"

त्या सेवकाने गंभीर चेहरा करून म्हटले, "अहो छोटे मालक," आणि त्याने जिन-होला जवळ ओढले आणि त्याला विनवले, "अहो, हे काय करता आहात? आज आपला विवाह होणार आहे. आणि ह्या दिवशी आपण रस्त्यातली कुठलीतरी फळं खाणार?" वान-क्यूनने लग्नम खेचला आणि घोडा पुढे जाऊ लागला.

पुढे जात बात लौकरच बरघोडा व तवाबमा वधूच्या घरी पोचला. दोन नोकर धांवत आले आणि नवरदेवाने घोड्यावरून उतरल्यावर त्याला पाय टेवण्यासाठी त्यांनी एक रेशमी उशी आणली. पण वान-वयूने झटकन ती उचलून बाजूला टाकली आणि म्हटले, "अहो पाह, ही किती छान नि मऊ आहे, माझ्या मासकांचा पांय घसरून ते खाली पडायचे! तुम्ही लाकडी चौरंग घेऊन या."

जिन-हो, त्याचे वहील वधूपिता, सगळेजण हे पाहून चकित झाले. कुणीतरी लांकडी चौरंग आणला. वान-वयूच्या हाताचा आधार घेऊन जिन-हो घोड्यावरून खाली उतरला.

एका सजयलेल्या शोभिर्बल उद्यानात नवर-देवाचा गोतावळा पोचला. विवाहसमाप्तासाठी एक मंच तयार केलेला होता. चमचमणाऱ्या दागिन्यांनी मढलेली आणि सुंदर वधूवेष परिधान केलेली लाजरी मिन-जी आपल्या मैत्रिणीच्या-बरोबर आली आणि तिला मंचावर बसवले गेले. विवाहविधी लौकरच सुरु झाला. त्यानंतर शानदार भोजन आणि त्यानंतर नृत्याचा कार्यक्रम

सुरु झाला. कार्यक्रमानंतर रात्री त्यांची विश्रांतिची वेळ झाली. वधुवर त्यांच्या खास शयनगृहाकडे जायला निघाते. तेवढ्यांत वान-वयू एक भोव सुरु घेऊन घाईघाईने तिथे आला. काय काम होतं तें सांगण्याऐवजी तो सरळ त्यांच्या शयनगृहांत शिरला आणि त्याने पलंगावरील चादर ओढून काढली व गादी उचलली. गादीखाली साप लपलेला होता, त्याला त्याने सुन्याने मारून टाकले. बघणाऱ्या मंडळींच्या तोंडचं पाणी पळतं होतं. जिन-होचे आणि मिन-जीचे वहील, दोघेही पुढे आले.

"बाबा, आज वान-वयूने आमचे प्राण वाचवले आहेत." धाकलेला जिन-हो एवढा सांगतला होता. त्याने पित्याचा व सासऱ्याला सांगितले.

वान-वयू दुसऱ्या दिवशीदेखीत तिथेच राहिला. नंतर वधुवर जेव्हा आपल्या घरी आले तेव्हा त्यांच्या स्वागतासाठी मोठी मेजवानी झाली. वान-वयू जिन-होच्या शयनगृहांत जाऊन त्यांना म्हणाला, "कातचं माझं वगणं तुम्हाला विंचित वाटलं असेल, पण मला याविषयी सांगायचं आहे."

आणि त्याने त्या चामड्याच्या घैलेंत अडकून पडलेल्या भुतांची तक्रार व त्यांची योजना सांगितली.

काय करायला हवं त्याचा निर्णय मिन-जीने लगेच घेतला. ती जिन-होकडे बघत म्हणाली, "जिन-हो! आजपासून तुला मी एकएक कहाणी सांगत जाईन, आणि एकापाठोपाठ एक अशा त्या सर्व भुतांना आपण मोकळे करून त्यांना मुक्त करून टाकू!"

ऋणमुक्ती

एका गावात एंगाय नांवाचा एक अत्यंत कंजुष माणूस होता. पैसा हातगत असून तो फारच दारिद्री आयुष्य जगत होता.

काही दिवसानंतर एंगायच्या पत्नीचा मृत्यू झाला. त्याचा मुलगा मात्र जरा भोळा व थोडा मडक होता. एंगाय त्याला फक्त भाताची पेज जेवायला देत असे. त्यामुळे तो मुलगा नेहमी भुकेला असे. जरा हातांत सुखादा पैसा मिळाला की तो दुकानांत जाऊन काहीतरी पदार्थ खरेदी करून खात असे.

एंगायने पैसे साठवण्यासाठी एक उपाय शोधला. बराच्या कोपऱ्यांत त्याने एक खड्डा खणला व त्यांत एक मातीचे मोठे मडके पुरले. मडक्याच्या झांकणावर त्याने पैसे घालण्यासुरतीच एक छोटीसी खांच त्याने पाडली. वरून पाहिले तर तिथे मडके आहे हे कळतदेखील नव्हते. एंगायची जी रोजची कमाई होत होती, त्यातून थोडे पैसे तो खर्चायला ठेवून बाकीचे सर्व पैसे त्या मडक्यांत टाकीत होता.

मुलाने वडील काय करतात ते पाहिले होते. आपले वडील असे जमिनीत पैसे कां घालतात ते ह्या मुलाला काही कळेना. एके दिवशी त्याने वडिलांना विचारलं, "बाबा, तुम्ही घरांत पुढल्या आठवड्याचा तांदूळ खरेदी करायच्याऐवजी हे पैसे जमिनीत कां घालता?"

एंगायने त्याला समजावत, "बाळा, जमिनीत आपलाला कर्ज देणारा असतो. त्याला आपण पुष्कळ पैसे देणे लागतोय. आपण गरीब आहोत, म्हणून एकदम सारे कर्ज फेडता येणार नाही. रोज थोडेथोडे देत मी त्यांचे ऋण चुकवतो आहे."

यावर मुलाचा विश्वास बसला आणि वडिलांच्या चिक्कपणाचे त्याला कारणही कळले. त्याच्या मनांत त्या धनकोविषयी राग निर्माण झाला. मुलाने विचारले, "बाबा, त्या कर्ज देणाऱ्याच्यामुळेच आपण पोटभर जेवू शकत नाही. त्यांचे पैसे न देता आपण रोज पोटभर जेवलो तर काय होईल?"

१५ वर्षांपूर्वीची चांदोबात प्रकाशित झालेली कथा

मुलगा आपल्या या सांठवणीत अडथळा निर्माण करील आशी रंगनाथला काळजी वाटली. म्हणून त्याला भीती वाटायी या हेतूने रंगनाथ म्हणाला, "हे बघ बाळा, नीट ऐका! आपले धनको हे कांही सर्वसामान्य, साधी लोक नाहीत. आपण एखाद्या दिवशी जरी पैसे जमिनीत घातले नाहीत तर ते लोक पोखवा नव्हारी, भाते घेऊन येतील आणि आपल्याला मारायची धमकी देतील. त्यांना पाहूनच आपला प्राण झटकन जाईल!"

रंगनाथचे हे पोलणे मात्र मुलाच्या डोक्यात घट बसले.

कडक धंडीच्या दिवसात एका रात्री एक बैरागी जेवायच्या वेळेला दाराशी आला आणि दार ढकलून आत येत म्हणाला, "आपण धर्मादाता आहात, मला घासभर अन्न द्या हो!"

त्याला आत आलेला पाहून रंगनाथला अनिश्चय राग आला. तो ओरडून म्हणाला, "ही

काय तुझ्या बापजाव्हांनी बांधलेली धर्मशाळा वाटली की काय मुला?" बैरागी आश्चर्यचकित झाला आणि चिनवून म्हणाला, "बाबा, जेवणाचं जाऊ दे, पण निदान आजची रात्र तुमच्या पडवीत मला झोपायला परवानगी द्या, बाहेर इतकी भयंकर थंडी पडली आहे हो!"

रंगनाथ जास्तीच चिडला, "अरे, तुम्ही सेवा करायला मी काय तुझा कर्जदार आहे की काय? चल जा!" असा म्हणून रंगनाथने बैराग्याची मानगूट पकडली आणि त्याला दाराबाहेर ढकलून दिले.

"माझा नसरील कदाचित, पण दुसऱ्या कुणाचा तरी नकी कर्जदार असरीलच, म्हणून उपास करीत पैसे सांठवतो आहेस. जे कमवतो आहेस, ते शोभायचे धर्म्य कांही तुझ्या नशिवात असणार नाही." बैरागी म्हणाला.

"तुझ्यासारख्यांना घरांत आसरा बित्त तर तबरीच वेळ येईल. आज रात्रभर थंडीत कुडकुडत बस म्हणजे कळेल तुला." रंगनाथ म्हणाला, "वेळ आली की तुम्ही पण लीच परिस्थिती होईल बघ. उगीच उड्डट पणाने ब्रॉन्ड नकोस." बैरागी म्हणाला.

"अरे, एवढं मरुम फा आहे माझा! माझी कशाला तशी अवस्था होईल? हे बघ, तुझ्यासारख्या कमनशिबी लोकांसाठी सगळे रस्ते रिकामे पडले आहेत ना!" असं सांगून रंगनाथने धाडकन दार बंद केले.

कांही दिवसानंतर रंगनाथला दुसऱ्या गांवी जायचे होते. त्याने आपल्या मुलाला सांगितले, "बाळ, तू नीट बर सांभाळ बरं का! तेज जे पैसे मिळतील, ते जमिनीत टाकत जा, रात्रीच्या वेळी

त्याच जागेवर खाट ठेवून तिथेच झोपत जा. मी दोनतीन दिवसांत जाऊन येतोच बघ!"

रंगनाथच्या मुलाला हाती येणारे पैसे जमिनीत टाकणे अजिबात आवडत नव्हते. म्हणून खासचे पदार्थ विकत आणून तो खान होता. दोन दिवस उलटले, तिसऱ्या दिवशी रात्रीच्या वेळी कुणीतरी दारवाजा खटखटवला. रंगनाथचा मुलगा उठला आणि त्याने दार उघडले. त्याबरोबर तीन चोर तलवारी आणि भाले घेऊन घरात घुसले.

त्यांना पाहिल्याबरोबर रंगनाथच्या मुलाला आपल्या इडितांचे बोलणे आठवले. त्याला वाटलं की हेच लोक त्यांना कर्ज देणारे असतील. त्याने दोन दिवस जमिनीत पैसे घातले नव्हते, म्हणून हे लोक त्याच्यासाठीच आले असावेत.

त्या मुलाने चोरांना सांगितलं, "सावकारांनो, मला माफ करा. दोन दिवस माझ्या हातांत कांहीच पैसे आले नव्हते, म्हणून मी जमिनीत पैसे टाकले नाहीत. जर माझे बडीत इथे असते तर त्यांनी तुमच्यासाठी कांही ना कांही पैसे नक्कीच टाकले असते. ते आता यावेळी घरांत नाहीत. उद्यां मी तुमच्यासाठी मिळतील ते सगळे पैसे जमिनीत टाकीन."

चोरांना नीटसं कांही समजलं नाही. पण त्यांच्यासाठी कुठेतरी पैसे ठेवले जात आहेत हे मात्र नक्की समजलं. एका चोराने मुलाला विचारलं, "सांग तरी, तुम्हा बाप कुठे पैसे ठेवतो?"

हे ऐकून रंगनाथच्या मुलाने खाट सरकावली आणि जिथे मडके पुरले होते, ती जागा त्यांना दाखवली. त्या जागेवर खणून चोरांनी तो कडा बाहेर काढला. त्यांत बरेच पैसे होते. चोरांनी ते मडके घेतले आणि ते पळून गेले.

चांबोबा

दुसऱ्या दिवशी रंगनाथ परतला. मडके पुरलेल्या जागी केवळ खड्डा दिसल्याबरोबर भीतीने त्याचा धरकांप झाला. आणि "माझे मडके, माझे पैसे!" असे ओरडत, रुडत, दुःखाने आपले डोके धरून तो बसला.

वहिलांचे असे र्वर्तन पाहून मुलाने त्याला विचारले, "बाबा, तुम्ही उगीच कां वार्ड वाटून घेता? ते पैसे चोरांनी कुठे नेले आहेत?"

"मग तू काढून ते मडके दुसऱ्या जागी लपवले आहेस की काय?" रंगनाथने विचारलं.

"घाबरून नका हो! ते पैसे त्यांचेच होते ना, म्हणून त्यांनी ते मडके नेले." मुलाने समजावून सांगितले.

आता रंगनाथ भलताच संतापला. त्याने मुलाचा गळाच पकडता आणि विचारले, "कोण होते ते लोक? माझे पैसे त्यांचे कसे काय झाले रे?"

57

ऑक्टोबर २००४

“बाबा, तुम्हीच तर त्या दिवशी म्हणालात की त्यांनी आपल्याला कर्ज दिलंय, तेच कर्ण देणारे लोक आले होते.” आणि त्याने त्यांचे वर्णन करून काय बडलं ते सांगितलं.

“अरे, मी तुला गंमतीत सांगितलं होतं. ते लोक चोर होते. आपण त्यांचं कांहीही देणं लागत नाही बरं का? तुझ्या बाबळटपणामुळे आज मी खंक झालो. अनोळखी लोकांनी रात्री दार वाजवलं तर शहाणा माणूस कधी आपण होऊन दार उघडेल का?” रंगनाथ हनाहा झाला होता. मुलाला आपली चूक कळली. पुन्हां असे करायचे नाही असा त्याने मनाशी निश्चय केला.

यानंतर रंगनाथने यावर विचार केला. आपले पैसेपरत मिळतील मा आशेने जर चोरीची फिर्याद दाखल केली तर सगळ्या नांवकऱ्यांना आपल्या पुंजीबद्दल कळेल, म्हणून त्याने रात्रीच्या वेळी चोरांचा तपास करण्यासाठी आसपासच्या गांवातून फेरफटका मारायला सुरुवात केली.

एका रात्री मध्यरात उठतल्यावर तो घरी परत आला आणि त्याने दार वाजवले, पण कांही केल्या भुलाने दार उघडले नाही. त्याला हांका मारल्या, पण कांही उपयोग झाला नाही. आपल्या

मुलाच्या वेडगळपणाबद्दल नशिवाला बोल लावीत रंगनाथ घराच्या दाराशीच ठेकून बसला. रात्रभर थंडीने कुडकुडत होता, त्यामुळे झोप येत नव्हती. पहाटे जरा त्याचा डोळा लागला आणि तो तिथेच लवडला.

त्याच वेळेला त्या वाटेने तो बेरागी जात होता. त्याने रंगनाथला हालवले आणि रंगनाथ उठून बसल्यावर विचारले, “अरे, एवढे धकधक घर आहे तरी थंडीत असा बाहेरच कां झोपला आहेस?”

“काय सांगू भाऊ? त्यादिवशी तुम्ही जे बोललात, तो शाय मला बाधला बघा! मी माही संफती ना कुणाला दान दिली, मा स्वतः बापली! सारी रक्कम चोरांच्या हातांत सांपडली.” रंगनाथ म्हणाला.

“ते लोक चोर नव्हते, कर्ज देणारे होते. आता तू कर्जमुक्त झाला आहेस, तेव्हा उठत तू अनंदा असायला हवस!” असा म्हणून बैरागी पुढे गेला.

त्या दिवसापासून रंगनाथचा स्वभाव बदलला. तो स्वतः पीटभर जेवू लागला आणि इतरांनाही व्यवस्थिपणे देऊ लागला. त्याची काळजी करण्याची बुली पाहतली.

ऑक्टोबर २००४

58

चांदोबा

15

चांदोबा

59

ऑक्टोबर २००४